

Vliv rodiny a kariérního poradenství na profesní orientaci žáků základních škol ve městě Bohumín

Bc. Karin Třaskošová

Diplomová práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Karin TŘASKOŠOVÁ**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Vliv rodiny a kariérního poradenství na profesní orientaci žáků základních škol ve městě Bohumín**

Zásady pro vypracování:

Prostudovat literaturu k tématu vliv rodiny a kariérního poradenství na volbu povolání
Zpracovat teoretická východiska k danému tématu
Připravit metodiky výzkumné části
Uskutečnit výzkum na základních školách
Zpracovat a vyhodnotit závěry, které byly výzkumem zjištěny
Shrnout a prezentovat výsledky výzkumu a navrhnout doporučení pro praxi

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. 1. vyd. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

HALÁSKOVÁ, R. Politika zaměstnanosti. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7368-522-5.

CHRÁSKA, M. Úvod do výzkumu v pedagogice. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 200 s. ISBN 80-244-1367-1.

KELLER, J., TVRDÝ, L. Vzdělanostní společnost? Chrám, výťah a pojišťovna. 1. vyd. Praha: Slon, 2008. 183 s. ISBN 978-80-86429-78-6.

POSPÍŠILOVÁ, B., TYŠER, J. Výchovné poradenství. 1.vyd. Most: Nakladatelství a knihkupectví Hněvín, 2003. 122 s. ISBN 80-86654-04-4.

PUNCH, K. F. Úspěšný návrh výzkumu. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. 232 s. ISBN 978-80-7367-468-7.

STRÁDAL, J. Člověk a svět práce: příprava na volbu povolání. 1.vyd. Praha: Fortuna, 2001. 80 s. ISBN 80-7168-778-2.

STRÁDAL, J., ÚLOVCOVÁ, H. Úvod do světa práce. 1. vyd. Praha: Fragment, 1998. 56 s. ISBN 80-7200-289-9.

TRHLÍKOVÁ, J., VOJTĚCH, J., ÚLOVCOVÁ, H. Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce. 1. vyd. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. 38 s. (Brož.).

VENDEL, Š. Kariérní poradenství. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 224 s. ISBN 978-80-247-1731-9.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PaedDr. Marcela Musilová, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

12. ledna 2010

Termín odevzdání diplomové práce:

30. dubna 2010

Ve Zlíně dne 12. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30.9. 2010

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, copy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, už je-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení má, ji za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího přejevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li jednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s právními zjmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá vlivem rodiny a kariérního poradenství na profesní orientaci s přihlédnutím na rozhodování o volbě povolání u žáků devátých tříd základních škol ve městě Bohumín.

Teoretická část se zaměřuje na definování základních pojmů problematiky profesní orientace, na charakteristiku významu lidské práce a vzdělání pro život člověka, včetně popisu možností vzdělávací soustavy České republiky a její návaznosti na trh práce. Dále je pozornost věnována rodině jako nejdůležitějšímu činiteli socializace a kariérnímu poradenství zaměřenému na žáky devátých tříd základních škol.

V praktické části se nachází kvantitativní výzkum, který byl proveden na všech základních školách města Bohumín, na kterých ve školním roce 2009/2010 probíhala výuka devátých tříd. Výzkum zjišťoval rozdíly v profesní orientaci žáků devátých tříd základních škol, tedy ve výběru dalšího vzdělávání po ukončení základní školy ve vztahu k vlivu rodičů a kariérního poradenství, zájmům žáků a dosaženého vzdělání rodičů.

Klíčová slova:

profesní orientace, povolání, volba povolání, lidská práce, vzdělání, vzdělávací soustava ČR, přístup rodičů ke vzdělání, kariérové poradenství, rozhodování o profesní orientaci

ABSTRACT

The thesis is dealing with the influence of the family and job consultancy on vocational profession with the view of decision of vocational selection at pupils of 9th grades at basic schools in the town Bohumín.

The theoretical part is concentrated on basic ideas of vocational profession questions, characterization of the meaning of human work and education for human life, together with description of possibilities in educational system in the Czech republic and its sequence on employment market. The attention is also paid to the family as the most important agent of socialization and job consultancy concentrated on pupils of 9th grades at basic schools.

In the practical part there is the quantitative research which was made at all basic schools in Bohumín where the education of 9 th grades was in progress in the school year 2009/10. The research investigated the differences in vocational profession of pupils of 9th grades at basic schools, in the choice of further education after finishing basic school in relation with the influence of parents and job consultancy, interests of pupils and achieved education of parents.

Keywords:

vocational profession, occupation, vocational selection, human work, education, educational system in the Czech republic, approach of parents to education, job consultancy, decision about vocational selection

Děkuji vedoucí práce doc. PaedDr. Marcele Musilové, Ph. D. za cenné rady, odbornou pomoc a připomínky, při vypracování mé diplomové práce. Děkuji rovněž své rodině, manželovi a dceři za jejich trpělivost, shovívavost a za to, že to se mnou vydrželi.

Motto: „Volba oboru vzdělání už do značné míry směřuje člověka k budoucímu povolání nebo lépe řečeno omezuje množství povolání, z nichž si jednou bude moci vybírat. Je to podobné jako na nádraží: Jakmile vstoupíme do určitého vlaku, můžeme sice během jízdy přestoupit a rozhodovat tak o své další trase, ale základní směr vaší jízdy už je dán. Čím více jej budete chtít změnit, tím více úsilí vás to bude stát.“ (Strádal, 2001, s. 9)

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	14
1.1 PROFESNÍ ORIENTACE	14
1.2 POVOLÁNÍ	14
1.3 VOLBA POVOLÁNÍ.....	17
1.4 DOSPÍVAJÍCÍ	18
2 VÝZNAM PRÁCE A VZDĚLÁNÍ PRO ŽIVOT ČLOVĚKA	20
2.1 LIDSKÁ PRÁCE	20
2.2 VZDĚLÁNÍ	22
2.3 VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVA ČR	24
2.4 TRH PRÁCE	28
3 RODINA	31
3.1 RODINA JAKO NEJDŮLEŽITĚJŠÍ ČINITEL SOCIALIZACE.....	31
3.2 PŘÍSTUP RODIČŮ KE VZDĚLÁNÍ	34
4 KARIÉRNÍ PORADENSTVÍ A VOLBA POVOLÁNÍ	38
4.1 POJEM KARIÉROVÉHO PORADENSTVÍ	38
4.2 SUBJEKTY POSKYTUJÍCÍ KARIÉROVÉ PORADENSTVÍ	39
4.3 ŠKOLSKÝ PORADENSKÝ SYSTÉM.....	43
4.4 LEGISLATIVA	49
5 ROZHODOVÁNÍ O PROFESNÍ ORIENTACI	50
5.1 SPECIFICKÉ RYSY OSOBNOSTI	50
5.2 VLIVY PŮSOBÍCÍ NA VOLBU POVOLÁNÍ	52
II PRAKTICKÁ ČÁST	55
6 VÝZKUM – FORMULACE PROBLÉMU	56
6.1 CÍL EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ	56
6.2 VOLBA VÝZKUMNÉ STRATEGIE.....	56
6.3 CHARAKTERISTIKA ŠETŘENÉHO SOUBORU.....	57
6.4 FORMULACE HYPOTÉZ.....	59
6.5 POPIS POUŽITÉ METODY	59
6.6 METODA VERIFIKACE HYPOTÉZ	61
6.7 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ.....	63
6.7.1 Verifikace hypotézy č. 1	63

6.7.2	Verifikace hypotézy č. 2.....	70
6.7.3	Verifikace hypotézy č. 3.....	74
6.8	VÝSLEDKY DOPLŇUJÍCÍCH OTÁZEK DOTAZNÍKŮ	77
6.8.1	1. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 4)	77
6.8.2	2. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 6)	78
6.8.3	3. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 8)	80
6.8.4	4. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 9)	81
6.8.5	5. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 10)	82
6.8.6	6. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 11)	83
	SHRNUTÍ VÝZKUMU	84
	ZÁVĚR	87
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	90
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	94
	SEZNAM OBRÁZKŮ	95
	SEZNAM TABULEK.....	96
	SEZNAM PŘÍLOH.....	98

ÚVOD

Pro diplomovou práci jsem si vybrala téma „Vliv rodiny a kariérního poradenství na profesní orientaci žáků základních škol ve městě Bohumín“, které pojednává o faktorech ovlivňujících profesní zaměření dospívajících a o vlivu a působení těchto faktorů na rozhodování o volbě jejich budoucího povolání, v případě žáků devátých tříd základních škol spíše o volbě dalšího vzdělávání, které představuje přípravu na povolání.

Rozhodování o volbě povolání je závažný životní krok pro člověka již na základní škole. Volba další vzdělávací cesty může významně ovlivnit budoucnost jedince v jeho úspěchu či neúspěchu při vstupu na trh práce. S ohledem na změny ve společnosti, které působí a současně mění i trh práce se jedná o téma velice zajímavé, ale hlavně závažné. Vždyť přece trh práce a to jestli se na něm jedinec uplatní či naopak vymezuje pozici člověka ve společnosti, jeho životní úroveň, kterou si může zajistit finančními prostředky vydělávanými v zaměstnání a v neposlední řadě ovlivňuje i jeho celkovou životní spokojenost. Problematika volby povolání je nejen významná, ale dotýká se všech nejen dospívajících, ale i jejich rodičů, vždyť alespoň jednou za život se s ní setkává většina naší populace. Z tohoto důvodu jsem si dané téma vybrala pro diplomovou práci.

V teoretické části práce je cílem vytvořit základnu pojmů důležitých pro objasnění problematiky profesní orientace zaměřené na žáky devátých tříd základních škol a pro realizaci praktické části. Definování základních pojmů bude vycházet ze studia odborné literatury zabývající se danou problematikou. Teoretická část bude rozdělena do pěti hlavních kapitol, které budou mít za úkol charakterizovat období dospívání, tedy věk žáků devátých tříd, ve kterém jsou nuceni se rozhodovat o volbě povolání. Dále co volba povolání pro žáky znamená, jaký má význam v životě člověka lidská práce a jaké jsou její charakteristické znaky. Význam vzdělání pro úspěšný život člověka, jaké nabízí možnosti vzdělávací soustava v České republice a jaký má vztah a návaznost vzdělání na trh práce. Jakou roli hrají v profesní orientaci rodiče jako nejdůležitější činitel socializace, včetně jejich přístupu ke vzdělání svých dětí. Rovněž bude snahou podrobněji popsat kariérové poradenství v oblasti volby povolání. Jedná se o nadefinování pojmu kariérového poradenství, představení subjektů poskytujících kariérové poradenství, včetně poradenských služeb, které poskytují. Jelikož je diplomová práce zaměřena na žáky devátých tříd základních škol bude zvlášť rozebrán školský poradenský systém z pohledu poskytovaných služeb při volbě povolání, kdo tento systém tvoří a jaké má v dané problematice úkoly. Taktéž bude rozebrán proces

rozhodování o profesní orientaci se zaměřením na specifické rysy osobnosti a ostatní vlivy působící na volbu povolání.

Cílem praktické části diplomové práce je zjistit zda žáky devátých tříd základních škol ve městě Bohumín při profesní orientaci (rozhodnutí o dalším vzdělávání) rozdílně ovlivňuje vliv rodiny a kariérního poradenství, tedy zda chlapci preferují určitý „typ“ vlivu a jaký je rozdíl v upřednostnění volby profesní orientace na základě zájmů a koníčků podle pohlaví a dále zjistit zda se žáci rozhodují rozdílně s ohledem na dosažený stupeň vzdělání svých rodičů. Výzkumný vzorek budou tvořit žáci všech základních škol města Bohumín, na kterých ve školním roce 2009/2010 probíhá výuka devátých tříd. Jedná se o pět základních škol, ve kterých je celkem 164 žáků, což je základní výzkumný soubor. Vzhledem k tomuto počtu nebude prováděn výběr výzkumného vzorku, výzkum bude proveden na celém základním souboru, kvantitativní metodou, dotazníkovým šetřením.

V poslední kapitole zhodnotím vliv rodiny a kariérního poradenství na vybraný výzkumný soubor. Nevýhodou tohoto výsledku výzkumu je fakt, že nelze jeho výsledky zobecňovat, protože platí pouze v rámci výzkumného vzorku, nicméně i přes tuto skutečnost se domnívám, že výzkum přinese nejen zajímavé, ale i podnětné informace.

Taktéž mě jako výzkumníka velice potěšil projevený zájem Odboru školství, kultury a sportu Městského úřadu Bohumín a Základní školy Skřečůň, o poskytnutí výsledků mého výzkumu po jeho realizaci a vyhodnocení.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1.1 Profesní orientace

Pojem profesní orientace je definován v pedagogickém slovníku takto: „*Hlavním obsahem profesní orientace je utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a perspektivy mladého člověka a vlastností a schopností významných pro proces volby povolání, jeho vykonávání a event. rekvalifikace. Profesní orientace je také jedním z úkolů, které plní výchovné poradenství pro žáky základních, středních a speciálních škol. Zajišťují ho odborná zařízení výchovného poradenství, školy, podniky a úřady práce.*“¹

Pro účely této práce se pojmem profesní orientace rozumí výběr učebního oboru, střední školy nebo volby profese, kterou by chtěli žáci devátých tříd základních škol ve svém životě vykonávat.

Pro profesní orientaci je z několika důvodů významná prvotní volba povolání. Především poskytuje nejvíce možností, což ovšem znamená, že je nejsložitější. Je nutné si uvědomit i skutečnost, že profesní orientace už nepochybně směřuje a působí na bezprostřední i pozdější životní uplatnění dospívajících.²

Prvotní volba povolání je důležitým životním mezníkem žáků posledních ročníků základních škol. Zahnuje rozhodování, kdy na počátku jsou obecné úvahy, které poté přejdou ke určitým krokům.³

1.2 Povolání

Práci v zaměstnání nebo v rámci soukromého podnikání vykonávají lidé v rámci svých povolání, občas se užívá cizí slovo profese. „*Jestliže někdo má určité povolání (např. zed-*

¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Portál, 2003, s. 181.

² HLAĐO, P. *Svět práce a volba povolání*. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008, [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 4.

³ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele* ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 1, A 1.1.

ník, elektrikář, sekretářka, lékař), znamená to, že je schopen a oprávněn vykonávat určitou práci, že je na rozdíl od ostatních lidí odborníkem pro tuto práci. Také hovoříme o tom, že tuto práci vykonává profesionálně.“⁴

„**Povolání** představuje soubor schopností, dovedností, vědomostí a osobnostních rysů, potřebných k vykonávání určitého okruhu prací, který získává člověk odbornou přípravou a praxí. Umožňuje jednotlivci získat lepší profesní postavení a společenskou pozici. Podle Havlové (1996, s. 7) je povolání subjektivně chápáno jako specifická aktivita, jíž se zajišťuje živobytí a která zároveň může uspokojovat individuální potřebu seberealizace. Objektivně vymezuje povolání místo jednotlivce v komplexu činností, z kterých se skládá moderní ekonomika společnosti.“⁵

Pro statistické účely jsou povolání členěny do různých klasifikací. Český statistický úřad zavedl na základě mezinárodního standardu ISCO-88 (International Standard Classification of Occupation) užívaného v EU klasifikaci zaměstnání KZAM.⁶

Jedná se o klasifikaci zaměstnání, tedy činnosti, které jsou lidmi vykonávány a které představují zdroj nejdůležitějších pracovních příjmu. Zaměstnanci jsou zařazeni do 10 tříd, kdy 8 z nich předpokládá nutný stupeň vzdělání, který souvisí s náročností plnění úkolů, s detailnějším členěním i podle nezbytného zaměření vzdělání.⁷

⁴ STRÁDAL, J., ÚLOVCOVÁ, H. *Úvod do světa práce*. Fragment, 1998, s. 6.

⁵ HAVLOVÁ, J. Profesní dráha ve 20. století. Úvod do sociologie povolání. In HLAĎO, P. *Svět práce a volba povolání*. Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 76.

⁶ Český statistický úřad. Klasifikace zaměstnání vysvětlivky [online]. [cit. 2010-02-28] Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_zamestnani_\(kzam_r\)_vysvetlivky/\\$File/KZAMvysv.pdf](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_zamestnani_(kzam_r)_vysvetlivky/$File/KZAMvysv.pdf)>.

⁷ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele* ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 16, B 3.2.

*„Pojem **zaměstnání** znamená okruh prací, které člověk vykonává za odměnu, mzdu nebo plat, tzn. že je zdrojem jeho obživy. Člověk může vykonávat zaměstnání v souladu se svým povoláním získaným odbornou přípravou, ale není to podmínkou.“⁸*

Hlavní třídy klasifikace zaměstnání jsou :⁹

1. Zákodárci, vedoucí a řídicí pracovníci
2. Vědečtí a odborní duševní pracovníci
3. Techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech
4. Nižší administrativní pracovníci (úředníci)
5. Provozní pracovníci ve službách a obchodě
6. Kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a v příbuzných oborech (kromě obsluhy strojů a zařízení)
7. Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři (kromě obsluhy strojů a zařízení)
8. Obsluha strojů a zařízení
9. Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci
10. Příslušníci armády

Tyto hlavní třídy se dále dělí na třídy, skupiny a podskupiny KZAM až k jednotlivým povoláním.

⁸ HLAĐO, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 77.

⁹ Český statistický úřad. Klasifikace zaměstnání vysvětlivky [online]. [cit. 2010-02-28] Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_zamestnani_\(kzam_r\)_vysvetlivky/\\$File/KZAMvysv.pdf](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_zamestnani_(kzam_r)_vysvetlivky/$File/KZAMvysv.pdf)>.

1.3 Volba povolání

Podle pedagogického slovníku se jedná o „proces zahrnující rozhodování o volbě studia nebo přípravy na povolání, konkrétního povolání a celou profesní dráhu člověka. Volba povolání je součástí celkového vývoje osobnosti, v němž hlavní roli hrají rozhodovací procesy.“¹⁰

Volba povolání významně ovlivní nejen profesní život člověka, ale do určité míry i celý život jedince a prosperitu společnosti. Pojetí „volby povolání“ lze chápat v různých významech, obsahuje:¹¹

- rozhodování o konkrétním povolání, které by chtěl daný jedinec vykonávat
- výchovu k volbě povolání (zahrnuje i oblast vzdělávání Výchova k volbě povolání)
- výběr střední školy v posledním ročníku základní školy
- hledání konkrétního zaměstnání u určitého zaměstnavatele
- rekvalifikace na jiné povolání

Všechny výše uvedené kroky spolu nějak souvisejí a navazují na sebe, čímž tvoří profesní dráhu jedince. Pojmu „volba povolání“ je nutno rozumět komplexně, jedná se o „dlouhodobý proces, který obsahuje velmi složitou posloupnost rozhodovacích kroků týkajících se jak sféry pracovního uplatnění, tak sféry vzdělávací.“¹²

V případě žáků devátých tříd základních škol hovoříme o takzvané prvotní volbě povolání, která představuje:¹³

- rozhodování o celkové profesní orientaci
- hledání vhodného učebního nebo studijního oboru

¹⁰ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Portál, 2003, s. 274.

¹¹ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele ZŠ*. Josef Raabe, 2004, s. 1 A 1.1.

¹² *Ibid.*, s. 1, A 1.1.

¹³ *Ibid.*, s. 2, A 1.1.

- výběr konkrétní školy

Je třeba si uvědomit, že rozhodování o profesní orientaci může u každého jedince vyústit jinak. Například může vzniknout představa o konkrétním povolání nebo představa o profesním směřování, eventuálně pouze jen obecná představa, že chci získat vysokoškolské vzdělání, proto je vybráno pro další studium gymnázium. Termín „volba povolání“ nevytahuje přesně postup rozhodování žáků posledních ročníků základních škol o jejich profesním uplatnění, proto mnohdy někteří odborníci užívají raději pojmu „volba další vzdělávací cesty“. Ve školské praxi se z důvodu zakořenění používá pojem „volba povolání“, tento pojem se objevuje i v písemnostech ministerstva školství.¹⁴

1.4 Dospívající

Neméně důležitým termínem pro pochopení procesu rozhodování o volbě povolání u žáků základních škol je pojem „dospívající“. Obecně lze říci, že dospívání je přechodné období mezi dětstvím a dospělostí. Z pohledu vývojové psychologie bývá dospívání členěno do dvou období a to pubescence a adolescence.

V historii již bylo vytvořeno více systému periodizací, které charakterizují vývoj každého jedince. Periodizace mívají rozdílnou délku jednotlivých etap. Například lze školní dětství dělit na mladší školní věk (do 11/12 let) a starší školní věk (do 15 let). Následující etapu adolescence do 18 až 21 let.¹⁵

Jedná se asi o nejdramatičtější a vývojově nejzajímavější období. Dospívající, který již nechce být dítětem se pod vlivem školy značně rozumově vyvíjí, což mění jeho nazírání jak na svět, tak i na vlastní život. Mnohem více chápe svou individualitu, mění své vztahy k autoritám, rodičům a v neposlední řadě i k vrstevníkům. Po dospívajících se vyžaduje, aby zvládli základní znalosti historie, přírody, techniky a společnosti. „*Musí se rozhodnout na složité křižovatce volby povolání nebo studijního oboru.*“¹⁶

¹⁴ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele*. ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 2 A 1.1.

¹⁵ PAULÍK, K. *Vývojová psychologie*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2002, s. 30.

¹⁶ ŘÍČAN, P. *Cesta životem: vývojová psychologie*. Portál, 2006, s. 169.

Na rozhodování o volbě povolání u dospívajících lze nahlížet jako na pokračující proces socializace jedince. Dospívající se z pohledu sociální psychologie nachází v etapě sociálního vývoje (socializace), kde „*se dominující a integrující činností stává učení. Integrující rolí je role žáka (ve smyslu učícího, připravujícího se na společenský, ekonomický produktivní život). Diferencuje se vědění o světě. Dítě se učí poznávat svět očima jiných lidí a také očima různých vědních oborů, očima umění, politiky, víry atd.*“¹⁷

Dospívající se svým výběrem učebního oboru, střední školy nebo volby profese začne připravovat na novou sociální pozici. „*Sociální pozice ve společnosti je místo, vymezené příslušností jedince ke skupině. Pozice může být: připsaná nebo vrozená (bez vlastního přičinění - pohlaví, věk, původ), získaná (na základě vlastní vůle – povolání a postavení v něm), vnucená (obsazena bez vlastní vůle – voják v základní službě, vězeň ve výkonu trestu).*“¹⁸

¹⁷ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Paido, 1998, s. 51.

¹⁸ ZAPLETAL, B., MIŠÍKOVÁ, J. *Přehled vybrané sociologické problematiky*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2002, s. 13.

2 VÝZNAM PRÁCE A VZDĚLÁNÍ PRO ŽIVOT ČLOVĚKA

2.1 Lidská práce

Pojem práce je velice široký, lze si pod ním představit:¹⁹

- Práci vykonávanou v domácnosti, v rodině, na zahrádce, na chalupě či chatě. Zjednodušeně ji lze pojmenovat jako domácí práce.
- Práci vykonávanou pro zaměstnavatele za mzdu nebo v rámci vlastního soukromého podnikání, za účelem prodat její výsledky a utržit za to peníze. Tuto práci vykonávají lidé ve svých povoláních, někdy se užívá pojem profese.

„Profesionální práce není na rozdíl od domácích prací vykonávána pro vlastní potřebu. Jejím konečným výsledkem jsou určité výrobky nebo služby, které jsou pak nabízeny spotřebitelům, zákazníkům, klientům.“²⁰

Práci je možné charakterizovat základními znaky, za které lze považovat:²¹

- pracoviště (např. kancelář, nemocnice, obchod)
- pracovní prostředky (např. mluvené slovo, šicí stroj, lopata)
- objekty (předmět) práce (např. informace, dřevo, stavba)
- produkt práce (služba či výrobek)
- charakter pracovních činností (např. léčení, prodej, montování)

Pracoviště a pracovní prostředí představuje informaci, kde se práce vykonává, což mnohdy vymezuje i charakter dané práce. Pracoviště vypovídá především o tom, s jakým působením prostředí je nutno v rámci výkonu práce počítat, kupříkladu s hlučností, vysokou teplotou nebo s prašností. Dále pak lze podle pracovního prostředí třeba zjistit i to jestli se jedná o práci v přírodě, zda se jedná o práci s lidmi nebo na směny.²²

¹⁹ STRÁDAL, J., ÚLOVCOVÁ, H. *Úvod do světa práce*. Fragment, 1998, s. 6.

²⁰ *Ibid.*, s. 6.

²¹ STRÁDAL, J. *Člověk a svět práce: příprava na volbu povolání*. Fortuna, 2001, s. 11.

²² *Ibid.*, s. 11.

Pracovní prostředky představují informaci o tom, prostřednictvím čeho se práce vykonává, co je třeba pro provedení určitých pracovních činností. Pracovní prostředek představuje to, co jedinec při výkonu práce užívá a je třeba, aby uměl ovládat, nemusí ho však znát „zevnitř“, pokud dojde k poruše je obvykle přivolán odborník. Rozdílné pracovní prostředky vyžadují odlišné požadavky na dovednosti a schopnosti lidí, například zručnost prstů a rukou, fyzickou sílu, soustředěnost, rychlost reakce.²³

Objektem (předmětem) práce označujeme to, co se výkonem práce zhodnocuje, opracovává, o co nebo o koho je při práci pečováno, kdo je vzděláván či vyšetřován. Jako příklady předmětu práce lze uvést informace, počítačové programy, stavby, elektrická energie, zvířata, historické památky, zemědělská půda, obsluhovaný člověk. Předmět práce je úzce spjat s produkty práce, především jedná-li se o výrobky. Jednotlivými pracovními činnostmi, tedy prací je objekt práce postupně měněn ve produkt.²⁴

Hranice mezi objektem práce a produktem práce je velmi nevýrazná, jelikož to co je pro jednoho pracovníka produktem práce, mnohdy bývá pro jiného pracovníka předmětem práce. Za produkty práce nepovažujeme jen zboží, které lze zakoupit v obchodě, ale třeba i dobytek, suroviny, stavby, tedy vše co je výsledkem práce a je možno prodat či zpracovávat a až poté prodat. Produktem práce často bývají služby, což představuje nejen služby v restauracích, kadeřnictví či opravárnách, ale nelze opomenout kupříkladu ani lékařskou péči, poradenství, vzdělání, prostě i to, když výsledkem není nový výrobek, ale činnost pro zákazníka, klienta či pacienta. Pro rozhodování o volbě povolání jsou produkty práce i objekty velmi významné. Objektu práce je třeba porozumět, mít o něm znalosti, pochopit principy, na nichž je založen. Kvantum potřebných vědomostí je rozsáhlejší tím, čím je objekt a produkt složitější.²⁵

Pracovní činnost znamená sled úkonů vedoucích k určitému cíli. V každém povolání lze práci rozdělit do jednotlivých pracovních činností. Ve světě práce existuje nepřehledné množství pracovních činností. Často však mezi nimi bývá vzájemná podobnost, proto se

²³ STRÁDAL, J. *Člověk a svět práce: příprava na volbu povolání*. Fortuna, 2001, s. 13-14.

²⁴ STRÁDAL, J., ÚLOVCOVÁ, H. *Úvod do světa práce*. Fragment, 1998, s. 16.

²⁵ STRÁDAL, J. *Člověk a svět práce: příprava na volbu povolání*. Fortuna, 2001, s. 16-17.

dělí do určitých skupin, kde jsou činnosti vzájemně příbuzné, někdy se užívá pojem „druhy pracovních činností“. Základní charakter práce si lze celkem dobře představit pod jednotlivými druhy činností, i když nejsou tak podrobné jako jednotlivé pracovní činnosti.²⁶

Většina lidí prací tráví více času, než kteroukoliv jinou činností. Slovo práce bývá často spojováno s výrazem dřina s povinnostmi, kterým bychom se nejraději vyvarovali nebo je redukovali na minimum. Práce ovšem má i své kladné stránky. Zejména v moderní společnosti sehrává významnou úlohu pro zachování sebeúcty. Zaměstnání má určující význam pro každodenní cyklus činnosti člověka a jeho psychologický stav. Uplatňují se přitom faktory jako peníze, míra aktivity, změna, strukturovaný čas, sociální kontakty, osobní identita. Peníze v podobě mzdy či platu znamenají pro většinu lidí hlavní zdroj obživy. V případě ztráty příjmu se objevuje strach z možného selhání při řešení denních životních problémů. Z pohledu míry aktivity dává práce možnost osvojit si a používat určité schopnosti a znalosti, ztrátou zaměstnání lidé tuto příležitost ztrácejí. Změna znamená možnost člověka seznámit se s novým prostředím odlišným od toho domácího. U nemálo lidí je potěšující fakt, že se mohou zabývat něčím jiným než doma a to i v případě, že jejich práce není stimulující. Z hlediska strukturovanosti času je významný fakt, že u lidí pracujících na celý úvazek se struktura dne odvíjí především od rytmu práce. Rytmus práce sice může znamenat jistou zátěž, ale zároveň dává řád celému dni, což jedincům bez práce většinou schází. V pracovním prostředí také vznikají sociální kontakty, lidé zde nacházejí nejen příležitost účastnit se na společných činnostech, ale často i přátel. Při ztrátě zaměstnání se většinou snižuje okruh známých a potencionálních přátel. Posledním zmíněným faktorem je osobní identita, kterou člověku poskytuje jeho práce. Pocit sociální identity bývá značně cenný především u mužů, kdy je jejich sebeúcta spojena s jejich ekonomickým přínosem pro domácnost.²⁷

2.2 Vzdělání

Pro účely této práce je nahlíženo na vzdělání z pohledu sociologie vzdělání a sociologie výchovy. Vzdělávání (education) je „*Sociální instituce zahrnující skupiny, organizace,*

²⁶ STRÁDAL, J., ÚLOVCOVÁ, H. *Úvod do světa práce*. Fragment, 1998, s. 11-13.

²⁷ GIDDENS, A. *Sociologie*. Argo, 2001, s. 308.

normy, role a statusy spojované s předáváním vědomostí a dovedností členům společnosti. O cílech a metodách nepanuje shoda, spory se vedou např. o to, zda má vzdělání směřovat k hladkému zapojení jedince do společnosti, anebo naopak, být nástrojem sociální změny.“²⁸

V rozvinutých zemích světa se ve spojitosti s vyhodnocováním a přípravou přeměny vzdělávacích soustav zvýšil zájem o sociologii výchovy a vzdělávání. Bylo zvykem pozorovat vliv výchovně – vzdělávacích procesů na sociální mobilitu a na pochopení pojmů jakými jsou například spravedlnost, rovnost. Rovněž byla zjištěna souvislost s růstem významu informací, s potřebou změny v chápání odbornosti a gramotnosti při nástupu nových technologií, s volným časem, s nároky společenské participace. V popředí se objevili vztahy na jedné straně mezi výchovou a vzděláním a na straně druhé mezi procesy politickými, ekonomickými a demografickými. Předmětem zájmu je i formování hodnot prostřednictvím vědomí náboženského, národního a generačního. „*Řekněme, že výchovu chápeme jako záměrné ovlivňování socializačních procesů v souladu se společensky přijatými normami a hodnotami a učení se společenským rolím a vzdělávání jako vštěpování znalostí a dovedností nezbytných pro „hraní“ těchto profesních, rodinných a občanských rolí.*“²⁹ Je znám i fakt, že kromě záměrného působení vychovatelů sehrávají důležitou úlohu v procesu socializace i faktory biologické a více či méně i vlivy vlastních činností jedinců a prostředí. Sociologové pohlízejí zejména na skutečnosti, které vyplývají ze společenského prostředí. „*Jaké jsou požadavky rolí, normy a hodnoty, jaké společenské tlaky a odkud na jedince působí, v jakých podmínkách se socializace uskutečňuje, s jakými dopady. V zájmu pochopení problémů socializace, výchovy a vzdělávání je vhodné usilovat o postížení co možná nejvíce souvislostí z prostředí vychovávaného, vychovatele (osob, institucí) a výchovného procesu samotného. Samozřejmě s vědomím zakotvení „sociálního“ do procesu odehrávajícího se na úrovni biologické a individuální psychologické, s nimiž je ono sociální v přímé či zprostředkované interakci. Nejde přitom o prosté působení jednotlivých vlivů „vedle*

²⁸ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Portál, 2007, s. 276.

²⁹ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Portál, 2002, s. 13.

sebe“ (např. prostředí rodiny, ekonomických podmínek, školské soustavy), ale o zachycení spleti jejich vzájemných vztahů.“³⁰

Pro jedince představuje vzdělání jednu z nejvyšších hodnot. Z hlediska rozhodování o volbě povolání představuje vzdělání mimo jiné odbornost pro výkon určité práce, kvalifikaci. Vzdělání může jedinci poskytnout příležitost, aby zastával práci, která ho uspokojuje, baví a přináší uznání jiných, která mu dává možnost žít se a vydělávat peníze pro důstojný život, případně si život měnit podle svých přání a představ. Vzdělání se odlišuje od jiného majetku tím, že má hodnotu, kterou nelze vzít. Je třeba však mít na paměti fakt, že vzdělání zastarává, proto by se mělo celoživotně doplňovat. S vědeckotechnickým pokrokem narůstá potřeba dalšího vzdělávání, což je v nejvyspělejších zemích světa v dnešní době zcela obvyklé. Člověk získá vzděláním ve škole jen základ, na který během profesního života navazuje a mnohdy poté i několikrát za život prochází rekvalifikací, kdy se jedná o vzdělávání, které buď to změní nebo zcela zásadně inovuje doposud získanou kvalifikaci. Z tohoto důvodu by mělo být vzdělání chápáno jako možnost v budoucím životě dosahovat svých cílů, nikoliv jako nějaké nutné zlo, jako vklad do budoucnosti, který se zcela jistě vyplatí.³¹

2.3 Vzdělávací soustava ČR

Školský systém představuje ve společnosti základní pilíř systému výchovy a vzdělávání, tvoří ho školy a školské instituce. Školský systém má zajistit reprodukci společnosti, vybavit nastupující generaci pro život ve společnosti a práci, umožnit reprodukci na vyšší úrovni, tak aby byl možný individuální i společenský rozvoj. Školský systém prezentuje nejorganizovanější součást výchovně vzdělávací soustavy ve společnosti. Charakteristickým rysem školského systému ve vyspělých zemích světa je prodlužování povinné školní docházky, masová personalizace nastupující generace a zvyšování všeobecné přípravy na nastávající povolání.³²

³⁰ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Portál, 2002, s. 13.

³¹ STRÁDAL, J. *Člověk a svět práce: příprava na volbu povolání*. Fortuna, 2001, s. 54-55.

³² ŠTÁVA, J. *Struktura školské soustavy v České republice*. In MALACH, J. *Obecná pedagogika*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2002, s. 84.

Vzdělávací soustavu podle školského zákona tvoří školy a školská zařízení, které uskutečňují vzdělávání podle vzdělávacích programů uvedených v ustanovení § 3 školského zákona. Tento zákon také určuje druhy škol v České republice. Jedná se o mateřské školy, základní školy, střední školy (gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště), konzervatoře, vyšší odborné školy, základní umělecké školy a jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky. Vzdělávání ve školách doplňují nebo podporují školská zařízení, která poskytují služby a vzdělávání či zajišťují ústavní a ochrannou výchovu nebo preventivně výchovnou péči. Školská zařízení uskutečňují vzdělávání podle školního vzdělávacího programu uvedeného v ustanovení § 5 školského zákona.³³

Jak již bylo výše uvedeno školskou soustavu tedy tvoří:³⁴

- Mateřské školy, které vyrovnávají rozdíly způsobené různým kulturním a sociálním zázemím v rodinách, socializují a doplňují rodinnou výchovu.
- Základní školy, které tvoří vědomostní základ vzdělaností jedinců, zabezpečuje rozumovou výchovu dle vědeckého poznání v souladu se zásadami humanity, demokracie a vlastenectví, uskutečňuje se na nich devítiletá školní docházka, poskytuje základní vzdělání.
- Základní umělecké školy, které připravují pro studium v učebních a studijních oborech na konzervatořích a středních školách uměleckého zaměření, poskytují základní vzdělání v uměleckých oborech.
- Speciální školy základní, které poskytují výchovu a vzdělání postiženým žákům způsobem přiměřeným jejich postižení (např. školy pro zrakově a sluchově postižené).
- Střední školy, které připravují pro výkon povolání ve správě a národním hospodářství nebo ke studiu na vysokých školách, poskytují střední odborné vzdělání, úplné střední vzdělání nebo úplné střední odborné vzdělání.

³³ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), [Program] ASPI verze 12+ pro Windows, aktualizace 2/2010 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z <<http://www.aspiwin.com>>, § 3, 5, 7.

³⁴ MALACH, J. *Obecná pedagogika*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2002, s. 84-86.

- Vyšší odborné školy, které udělují tituly DiS (diplomovaný specialista), připravují pro výkon kvalifikovaných, odborných, náročných činností nebo prohlubují dosažené vzdělání pro výkon konkrétních náročných činností.
- Vysoké školy, které prezentují vrcholné vědecké, vzdělávací a umělecké instituce, jejich úkolem je rozvíjet vzdělávání na základě vědeckých poznatků, chránit poznání a tvůrčí umělecké a vědecké činnosti. Rozlišují se tři druhy studijních programů a to bakalářské, magisterské a doktorské.

Pro účely této práce je podrobněji rozebrána struktura středoškolského vzdělávání, jelikož na povinnou devítiletou školní docházku v základních školách navazuje vzdělávání středoškolské. Po ukončení základní školy se žáci rozhodují pro profesní přípravu na některém typu střední školy. Výjimku tvoří žáci, kteří v průběhu povinné školní docházky již studují na konzervatořích nebo víceletých gymnáziích. Školský systém zahrnuje i vzdělávání žáků se smyslovým, tělesným či mentálním postižením. Handicapovaní žáci se mohou vzdělávat ve speciálních středních školách, které procházejí napříč jednotlivými typy škol. Zdravotně znevýhodnění žáci se mohou vzdělávat ve specializovaných třídách nebo se integrují do běžných tříd. Nemalé možnosti mají vyučenci po absolvování učebních oborů, jelikož mají možnost své vzdělání zvýšit nebo doplnit nástavbovým studiem ve stejném či příbuzném oboru a takto získat k výučnímu listu i maturitní vysvědčení. Je třeba zmínit i skutečnost, že má každý jedinec možnost v průběhu profesní kariéry si své vzdělání doplnit nebo zcela změnit studiem při zaměstnání. Střední školy umožňují dálkové, večerní nebo externí formy studia. Středoškolské vzdělávání probíhá na školách veřejných (dříve název státních), soukromých (nutno počítat s placením školného dle náročnosti oboru a vybavení škol), církevních a vojenských. Cílem středních škol je příprava jedince pro výkon povolání nebo pro studium na vyšší úrovni. Podmínkou pro studium na školách vysokých a vyšších odborných je úspěšné vykonání maturitní zkoušky. Středoškolské vzdělávání obsahuje složku odbornou, ale i všeobecně vzdělávací, jejíž rozsah se odvíjí od typu studia. Součástí středoškolské výuky je rovněž odborný výcvik ve školních pracovištích nebo rovnou v podnicích, výjimku tvoří gymnázia, kde probíhá pouze všeobecné vzdělávání.³⁵

³⁵ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele* ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 3-4, B 1.1.

Přehled jednotlivých typů středních škol:³⁶

- Gymnázia poskytující rozsáhlé všeobecné vzdělávání, zahrnující přípravu k vysokoškolskému studiu, vzdělávací programy jsou čtyřleté, šestileté nebo osmileté, absolventi získávají úplné střední všeobecné vzdělání
- Střední odborné školy (SOŠ) se profesně orientují např. na sociální služby, zdravotnictví, průmysl, zemědělství, jedná se o čtyřletou délku studia zakončeného maturitní zkouškou, připravuje pro praxi v hospodářských a technických povoláních, lze pokračovat ve studiu na vysokých a vyšších odborných školách, poskytuje úplné střední odborné vzdělání. Mezi střední odborné školy neodmyslitelně patří průmyslové školy, obchodní akademie, pedagogické školy, zemědělské školy, zdravotnické školy, hotelové školy a umělecko průmyslové školy. Mezi nové typy středních škol se řadí integrované střední školy a centra odborné přípravy, tyto školy nabízejí nejen maturitní obory, ale i učební obory zakončené výučním listem. Pro hůře prospívající žáky je možnost studia na dvouletých a tříletých učebních oborech, kdy absolventi získávají vysvědčení o závěrečné zkoušce.
- Konzervatoře připravují studenty pro kulturní a umělecké profese, kritériem pro přijetí je talent, jedná se o specifický typ střední školy s odlišným systémem. Lze studovat osmiletý taneční obor, který je určen žákům pátých tříd základních škol (povinná školní docházka plněna v nižších ročnících) nebo šestileté hudební a dramatické obory pro absolventy základních škol. Studium je ukončeno absolutoriem, v průběhu studia lze složit maturitní zkoušku, která je nepovinná. Absolventi získávají vyšší odborné vzdělání.
- Střední odborná učiliště (SOU) jsou vhodná pro žáky preferující manuální dovednosti, připravují pro výkon odborných činností ve službách, administrativně technických a dělnických povoláních. Na SOU se vyučuje v tříletých učebních oborech ukončených závěrečnou zkouškou a získáním výučního listu. Tímto absolvent získá střední odborné vzdělání, ke kterému může nástavbovým studiem zís-

³⁶ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele* ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 5-9, B 1.1.

kat i maturitu. Na SOU lze studovat i ve čtyřletém studijním oboru, kdy po úspěšném složení maturitní zkoušky získá absolvent úplné střední odborné vzdělání. Nástavbové studium na SOU znamená možnost po ukončení tříletého učebního oboru, ve stejném nebo příbuzném oboru po dvouletém studiu získat úplné střední odborné vzdělání ukončené maturitou.

- Speciální střední školy poskytují možnost vzdělávání pro jedince tělesně nebo smyslově postižené. Studijní a učební obory se odlišují prodlouženou délkou studia, vzdělání je rovnocenné se vzděláním v běžných školách. Pro různé stupně mentálně postižených žáků existují upravené učební obory na učilištích, odborných učilištích a praktických školách. Učiliště (U) připravují pro dělnická povolání jsou určena žákům, kteří neúspěšně ukončili devátý ročník nebo ukončili základní školu v nižším ročníku. Jedná se o dvouleté učební obory ukončené získáním výučního listu a dosažením nižšího středního odborného vzdělání. Odborné učiliště (OU) jsou určena pro žáky po ukončení zvláštní školy, připravují na jednoduché pomocné práce v dělnických povoláních. Jedná se o dvouleté nebo tříleté učební obory ukončené získáním výučního listu a dosažením nižšího středního odborného vzdělání.
- Praktické školy nabízí možnost vzdělávání i pro jedince, kteří „propadli“ na zvláštních nebo pomocných školách, ale i pro neúspěšné žáky základních škol, kteří školní docházku ukončili dříve než v devátém ročníku. Jedná se o přípravu na jednoduché pomocné činnosti v odvětví výroby nebo služeb. V tříletých učebních oborech získají absolventi nižší střední vzdělání ukončené vysvědčením o závěrečné zkoušce. V jednoletých a dvouletých učebních oborech získají absolventi vysvědčení a dosáhnou základní vzdělání.

2.4 Trh práce

Vzdělávací politika má vztah s politikou zaměstnanosti. *„Vzdělávací politiku lze vymezit jako soubor konkrétních činností a opatření, kterými zejména stát, ale i další subjekty ovlivňují celou vzdělávací oblast. Vzdělávací politika by měla být výsledkem konsensuální-*

ho nalezení základních postojů k problematice výchovy a vzdělávání, které by se mohly stát východiskem při řešení praktických problémů.“³⁷

Vzdělávací politika se zaměřuje na vývoj člověka. Vzdělání se přímo dotýká životní situace jedinců, je součástí sociálního rozvoje a spoluurčuje sociální strukturu společnosti.³⁸

V souladu s Listinou základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky, patří mimo jiné mezi sociální práva i právo na práci. „Právo na práci je realizováno dle platné legislativy. Právo na práci není samoučelné, protože je prostředkem, který má každému občanu zajistit podíl na národním důchodu, jež je úměrný jeho schopnostem, fyzickým možnostem a na druhé straně je formou seberealizace jedince. Právo na práci je jedním ze základních nástrojů sociální emancipace člověka.“³⁹

Velmi zjednodušeně lze říci, že právo na práci je realizováno prostřednictvím trhu práce, jelikož trh práce je v zásadě určitý systém tržních vztahů, kde je lidská práce předmětem obchodu. Na jedné straně trhu stojí jedinec jako pracovní síla či uchazeč o zaměstnání, který nabízí svou odbornost, na straně druhé je zaměstnavatel, který hledá na konkrétní místo odpovídajícího zaměstnance. „Trh práce lze popisovat různými ukazateli vyjadřujícími stav a vzájemné poměry nabídky pracovních sil a poptávky po pracovních silách. Jsou to především údaje o počtech nezaměstnaných i o počtech volných pracovních míst.“⁴⁰

Trh práce lze vymezit jako „pomyslný prostor, v němž zaměstnavatelé hledají pracovní sílu a pracující ji nabízejí ve snaze obstarat si prostředky k obživě. Vzájemný poměr obou složek působí na cenu práce a souvisí s mírou nezaměstnanosti.“⁴¹

Právo na práci znamená pomoc státu při získávání práce a podporu v nezaměstnanosti, nikoliv právo na konkrétní práci. Nezaměstnanost lze charakterizovat „jako nerealizovanou

³⁷ BRDEK, M. Výchova, H. Evropská vzdělávací politika – programy principy a cíle. In HALÁSKOVÁ, R. *Politika zaměstnanosti*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2008, s. 19.

³⁸ HALÁSKOVÁ, R. *Politika zaměstnanosti*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2008, s. 19.

³⁹ KOLIBOVÁ, H. *Sociální politika 1*. Optys, 2007, s. 18.

⁴⁰ STRÁDAL, J., ÚLOVCOVÁ, H. *Úvod do světa práce*. Fragment, 1998, s. 46.

⁴¹ BURIÁNEK, J. *Sociologie pro střední školy a vyšší odborné školy*. Fortuna, 1996, s. 92.

*nabídku práce na trhu práce. Jedná se o stav nerovnováhy na trhu práce, kdy nabídka převládá nad poptávkou nebo kdy struktura nabídky neodpovídá struktuře poptávky*⁴²

Vývoj trhu práce nelze s určitostí předvídat, ale je známo, že se vyvíjí a mění a v této souvislosti se pozměňují i nároky kladené na pracovní síly. Trh práce ovlivňuje především vývoj vědy a techniky a ekonomicko – politická situace, která probíhá v různých zemích odlišně.⁴³

V České republice je vývoj situace na trhu práce pozorován a hodnocen. Jednotlivé úřady práce a následně Správa služeb zaměstnanosti MPSV pravidelně vypracovávají statistiky trhu práce. Statistiky zpracovává i Český statistický úřad. Co se týká nových absolventů škol snaží se mapovat situaci Ústav pro informace ve vzdělávání, Národní ústav odborného školství a Centrum pro studium vysokého školství. Jedná se o výzkum ukazatelů trhu práce s orientací na uplatňování jedinců, kteří teprve na trh práce vstupují, přičemž jsou ve velké míře užívány i informace Správy služeb zaměstnanosti MPSV.⁴⁴

Následkem stále se měnícího trhu jsou i měnící se požadavky, což pro pracovní síly znamená nevyhnutelnost celoživotního vzdělávání. Z čehož vyplývá, že dosažení nejvyššího možného stupně vzdělání člověka je jedinečným předpokladem pro zdárný vstup na trh práce.⁴⁵

Z čistě ekonomického pohledu lidí, lze ve vzdělání vidět výnosnou investici, která se zúročí v podobě pracovního uplatnění. Zároveň s tímto, je vhodné si uvědomit i fakt, že „Česká republika má aspirace jít cestou společnosti vzdělání a tím zvyšovat svojí ekonomickou konkurenceschopnost.“⁴⁶

⁴² KOLIBOVÁ, H. *Sociální politika 1*. Optys, 2007, s. 117.

⁴³ STRÁDAL, J., ÚLOVCOVÁ, H. *Úvod do světa práce*. Fragment, 1998, s. 46.

⁴⁴ HLADŮ, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 80.

⁴⁵ STRÁDAL, J. *Člověk a svět práce: příprava na volbu povolání*. Fortuna, 2001, s. 24.

⁴⁶ KELLER, J., TVRDÝ, L. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Slon, 2008, s. 85.

3 RODINA

3.1 Rodina jako nejdůležitější činitel socializace

Rodina je považována za důležitou instituci společnosti. Zejména její výchovná funkce je považována jak laiky, tak i odborníky jako nezastupitelná. Skutečnost, že má rodina pro jedince i společnost nezastupitelnou úlohu potvrzuje mimořádný zájem nejedné vědní disciplíny. Bádáním rodiny se kupříkladu zabývá sociologie, psychologie, lékařství, pedagogika. Rodinu je možné charakterizovat jako základní sociální skupinu, která může mít odlišnou velikost a strukturu nebo vazbu na společnost. Převážně se za rodinu považuje manželský pár a děti. Rodina má svou vlastní atmosféru, důvěrné kontakty, zájmy, hodnoty, probíhá v ní spolupráce, vzájemná pomoc a plánování budoucnosti. Rodina je považována za sociální subsystém, ve kterém se jedinec učí odpovídat na svět okolo sebe, na jeho situace, do kterých se postupně dostává. V rodině si člověk osvojuje základní sociální role.⁴⁷

„Rodinu lze tedy označit jako přirozené prostředí, do něhož se člověk rodí, aniž si mohl vybrat jiné a přejímá to, co v něm je připraveno rodiči.“⁴⁸

Rodina patří společně s lokálním prostředím a vrstevnickými skupinami k přirozenému prostředí výchovy, ve kterém dochází k intenzivnímu socializačnímu procesu. Členství v těchto skupinách je propleteno pevnými citovými vazbami, proto jsou hodnoty těchto skupin uznávány a přijímány za životně významné. Rodina je však první přirozené společenské prostředí, v němž se člověk ocitá hned na počátku svého bytí. Socializace v rodině probíhá na základě bezprostředního vlivu sociálního prostředí dané rodiny, které souvisí především s osvojenými životními návyky dospělých rodinných příslušníků, jen částečně je socializace uskutečňována záměrným výchovným působením. Jednou z nejvýznamnějších hodnot lidské společnosti je právě rodina, v níž se zprostředkovává přenos hodnot z generace na generaci a je výrazným prostředníkem kulturních vlivů. Rodina představuje i biosociální skupinu prostřednictvím, které se plní nejen společenské, ale i osobně nezbytné

⁴⁷ PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 26.

⁴⁸ PŘADKA, M. Vybrané problémy vztahu výchovy a prostředí. In PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 26..

činnosti a vztahy, což v plné míře nemůže zastoupit žádná jiná instituce. „*Rodina je malá, primární, neformální sociální skupina, kterou tvoří jedinci spojení pokrevními, manželskými a adoptivními vztahy.*“⁴⁹

Socializaci osobnosti chápeme pro účely této práce nejen jako přeměnu jedince z biologické tvora na lidskou bytost působením hry, sociálního prostředí a práce. Socializaci rozumíme zejména získání schopnosti člověka dokázat žít s ostatními lidmi, umět s nimi komunikovat a spolupracovat. „*Socializaci a vzděláváním se utváří také sociální i profesní kompetence osobnosti, tedy schopnost jedince úspěšně a efektivně řešit aktuální i standardní situace v životě i v pracovním procesu. Na socializaci osobnosti působí i nezáměrné vlivy skupiny (spontánní osvojování návyků, zkušeností, společenských rolí, názorů, předpokladů, zvyklostí, společenských norem daného pracovního a životního prostředí atd.)*“⁵⁰

Tak jako se mění svět, tak se mění i dnešní podoba rodin. K výrazným změnám došlo v sociálním charakteru rodinného prostředí. V rodině dochází ke zmenšení příbuzenského systému, což znamená omezení a změnu interakčních kontaktů s širším příbuzenstvem, tedy i úbytek regulačního a kontrolního tlaku. Pokles počtů dětí žijících a vyrůstajících v rodině znamená snížení počtu sourozenců v rodině, čímž se omezuje možnost získat zkušenost s prosazováním se v rovnocenných vztazích, proto vzrůstá důležitost rodičů pro život dětí. Na druhou stranu narostl i význam dětí pro rodiče. Historicky nezvyklý je vklad rodičů do dětí a to ekonomický, výchovný a emocionální. Přibývá počet rodičů, kteří považují své dítě za životní hodnotu, vzrostlo vědomí rodičů o zodpovědnosti za výchovu a socializaci, proto tito rodiče investují do dětí peníze, námahu a čas. Starost a výchova o děti již není jen v působnosti rodiny.⁵¹

Dnešní rodina je bezpochyby v jiné situaci než rodina v dobách minulých, ale i na tuto jsou kladeny požadavky a nároky, neboť se stále jedná o nenahraditelnou instituci. V odborné literatuře lze nalézt více druhů členění jaké funkce by měly rodiny plnit, kdy každá vědní disciplína člení tyto funkce s ohledem na svůj předmět zájmů. Pro účely této práce je nahlí-

⁴⁹ KLAPILOVÁ, S., *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Univerzita Paláceho v Olomouci, 2000, s. 27.

⁵⁰ KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. Akademické nakladatelství CERM, 1998, s. 5.

⁵¹ MIŠÍKOVÁ, J. *Základy sociologie rodiny*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2003, s. 22-23.

ženo na funkci rodiny z pohledu sociální pedagogiky. Záměrem bližšího popisu funkcí rodiny není charakterizovat všechny funkce, které by měla rodina plnit, ale jsou rozebrány pouze ty funkce, které bezprostředně souvisí s tématem této práce.

Sociálně – ekonomická funkce zahrnuje rodinu jako nezanedbatelnou součást ekonomického systému společnosti. Členové rodiny jsou prostřednictvím výkonu svého povolání zapojeni do nevýrobního či výrobního procesu a zároveň je i rodina neopomenutelným spotřebitelem, na kterém je závislý trh. Ekonomická funkce rodiny znamená především hmotné zajištění rodiny, které bývá často ohroženo nezaměstnaností rodičů nebo navýšením životních nákladů. Děti ovlivňují i materiálně – ekonomické faktory rodiny, ke kterým patří zvláště zaměstnanost rodičů, profese otců i matek, vybavenost domácnosti a kvalita bydlení, finanční zajištění, uplatnění technických prostředků a techniky v životě rodiny, materiální a finanční podmínky pro zájmy, koníčky a volnočasové aktivity dětí a pro jejich přípravu do školy.⁵²

Funkce socializačně – výchovná vychází především z faktu, že rodina je první sociální skupinou, která dítě učí. *„Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrozličnějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými přirozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci.“*⁵³ V kulturně výchovné oblasti se projevuje zvláště vzdělání rodičů a jejich hodnotová orientace, životní styl v oblasti využívání volného času (např. zájmová činnost, trávení dovolených, cestování, stravovací návyky) a v neposlední řadě pedagogizace rodinného prostředí, která ovlivňuje postoj k lidem, k práci a vzdělání, ke kultuře a k životu jako takovému.⁵⁴

⁵² KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Portál. 2008, s. 81-82, 87.

⁵³ KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Paido, 2001, s. 80.

⁵⁴ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Portál. 2008, s. 87.

3.2 Přístup rodičů ke vzdělání

Sociální systémy se nereprodukuje jen demograficky, ale i strukturálně. Reprodukce společnosti je však velmi složitá, protože na ní působí mnoho faktorů. Pokud si budeme společnost představovat jako společnost stratifikovanou podle prestiže, moci a ekonomického kapitálu je třeba mít na paměti sociální vztahy, dědictví ekonomického kapitálu a majetku, obvyklý počet dětí v jednotlivých vrstvách a s tím spojenou kulturní a ekonomickou investici do nich nebo způsoby jejich výchovy a prevence před neuváženými kroky. Osou reprodukce společnosti v tradičních společenstvích byl ekonomický kapitál a rodina, ve společnosti moderní se jedná o školu a vzdělání člověka. Je to právě vzdělání, které na trhu práce vymezuje pozici člověka. Velmi zjednodušeně lze tvrdit, že trh práce vymění vzdělání za zaměstnání a z toho plynoucí mzdu, kterou lze směnit za zboží a služby na trhu ekonomickém a vytvořit si tak svou životní úroveň. Z čehož plyne fakt, že škola má velmi významný vliv na to jakým způsobem se budeme žít, co budeme ve svém životě dělat, jaká bude naše životní úroveň.⁵⁵

Zásadními slovy ve vzdělávací politice se staly měřitelnost výsledků a efektivita. Vzdělávání je pojato jako finanční výhoda a rodiče se svými zájmy, odpovědnosti a právy se na místo účastníků vzdělávacího procesu stávají pouhými konzumenty vzdělání. Rodičovská práva nejsou přesně určena, ale v podstatě se jedná o možnost rodiče mít právo se informovat o výsledcích svého dítěte ve škole, o významných rozhodnutích a chodu školy, která se vztahují k pedagogickému procesu. V České republice patří tato oblast k těm nejasně specifikovaným, většina rodičů se o svá práva nezajímají, nepovažují je za důležitá, často o nich ani nevědí nebo je nepotřebují a školou na ně rovněž nejsou upozorňováni. Pokud se budeme zamýšlet nad přístupem rodičů ke vzdělávání jejich dětí, je nutné si uvědomit co se skrývá pod pojmem rodiče. Zkušenosti ukazují, že mezi jednotlivými rodiči a rodičovskými skupinami jsou odlišnosti, nejedná se o unifikovanou nebo homogenní skupinu. Opak je pravdou, rodiče jsou stratifikováni například etnicky, kulturně nebo socioekonomicky, z čehož plynou rozdílné potřeby, zájmy, tedy i přístup ke vzdělání. Zjednodušeně lze tvrdit, že účast rodičů na vzdělávacím procesu je zkoumána a sledována ze dvou úhlu pohledu. Za

⁵⁵ KATRŇÁK, T. *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Slon, 2004, s. 17-19.

prvé se zjišťují důvody jestli je účelné rodiče zapojovat do školního dění a spolupracovat s nimi, kdy v těchto případech se sleduje působení na žáka, rodinu nebo školu. Při tomto bádání se využívá poznatků společenskovedních disciplín. V druhém případě se vychází ze znalostí určité vzdělávací a výchovné praxe, oba postupy se navzájem posilují a podporují.⁵⁶

Ačkoliv jsou rodina a škola odlišné instituce mají společný cíl, čímž je nejpříznivější vývoj jedinců. Společným úkolem a zodpovědností by měla být profesní socializace jedinců, proto je snahou mnoha rodičů udržet si kontrolu nad školním životem jejich dětí. Důvodem je skutečnost, že o životní dráze žáků rozhodují především školní výsledky. Zjištěním mnoha výzkumu v této oblasti je skutečnost, že školní výsledky nebyly závislé pouze na inteligenci dětí, ale byly značnou měrou ovlivněny ať už záměrně či nevědomě právě přístupem rodičů.⁵⁷

Velmi podnětná a zajímavá je z této oblasti práce brněnského sociologa Tomáše Katrňáka z roku 2002, který provedl na vybraném vzorku respondentů výzkum zabývající se především postoji, názory a hodnotami dělníků a vysokoškoláků ve vztahu ke vzdělání a škole, kdy se pokusil vyzkoumat, proč jsou děti dělníků ve svém dalším životě také dělníky. Výsledkem bylo zjištění, že dělníci se o školu příliš nezajímají, nijak dětem učivo nezprostředkovávají, do učení děti nenutí, soustřeďují se jen na známky přinesené ze školy. Tento postoj pramenil z prožitků dělníků, které měli ze vzdělávacího systému. Dělníci hovořili o své záporné zkušenosti se školou, kdy jim byla škola lhostejná, učení je nezajímalo, výuka je nebavila a pociťovali ji jako nátlak, do školy chodili, protože to bylo povinné, prakticky se nepřipravovali a ani neměli zájem se připravovat. Škola je bavila a zajímala jen tehdy, pokud si v ní našli kamarády. Po ukončení základní školy prohlubovali své vzdělávání v učebních oborech, kde se jim výuka líbila, připadala jim přitažlivější a záživná. Pokud v tomto výzkumném souboru došlo k tomu, že bylo pokračováno v nástavbovém studiu, které bylo ukončeno maturitou, tak to bylo jen z toho důvodu, že vrstevnická skupina uskutečnila roli rodičů. Děti dělníků neměli ambice dále studovat, jejich cílem a vrcholem bylo

⁵⁶ RABUŠICOVÁ, M., ŠEĐOVÁ, K., TRNKOVÁ, K., ČIHÁČEK, V. *Škola a (versus) rodina*. Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 13-17.

⁵⁷ *Ibid.*, s. 22.

dosažení výučního listu, nalezení si práce a vydělávání peněz. Nikdo se v tomto výzkumu nezmínil, že by prahнул po vzdělání, které by mu z nějakých příčin nevyšlo. Svě nízké aspirace na vzdělání považovali za samozřejmé, kdy ani po několika letech nelitovali, že se nesnažili dosáhnout vyššího vzdělání. Prahli po životě, který nastane po ukončení školy, jelikož ho měli spojený s ekonomickou soběstačností, což znamenalo dospělost. Možnost získat vyšší vzdělání si dělníci nespojovali s možností lepších výdělků v budoucnosti. Výuční list má postačit na to, abychom si vydělali a byli spokojeni, je to záruka získání ucházející práce. Co se týká přípravy dětí do školy, tak dělničtí rodiče svým dětem přípravu do školy připomínali, vymezili ji prostor i čas, dohlíželi nad splněním úkolů, ale své děti nevedli, nevysvětlovali jak se vypořádat se školní látkou, proč ji vůbec zvládat a jak. To jak se děti dělníků ve škole učí, jak cítí svou zodpovědnost za přípravu je věcí dítěte, zájem rodičů je omezen na známky přinesené domů. Špatná známka znamená trest nebo vysvětlení, že je to odpovědnost dítěte, dítě je hloupé, nemá na to. Špatná známka není důvod se dítěti věnovat, nezjišťuje se co ve škole nepochopil, co mu nejde. Reaguje se pouze na špatné známky jako takové, nepředchází se příčinám špatných známek. Zjednodušeně považuje Tomáš Katrňák, ve svém výzkumu vztah dělnických rodin ke škole jako „volný“, kdy dělničtí rodiče vzdělávání svých dětí věnují málo úsilí, času i zájmu. Ani vysokoškoláci nebyli ve škole spokojenější, bavilo je to, co jim šlo. I když se vysokoškolákům ve škole nelíbilo, dokázali to překonat a být ve škole úspěšní, připravovat se i na předměty, které nebyly oblíbené. Vysokoškoláci si uvědomovali význam vzdělání ve svém životě, proto se snažili být ve škole úspěšní. Vysokoškoláci rozuměli vzdělání, považovali ho za součást své životní dráhy, vzdělání spojovali s postavením ve společnosti, peníze přicházejí později. Rodiče vysokoškoláků vysvětlují a zdůrazňují svým dětem význam vzdělání pro jejich život a důležitost dobrého společenského postavení.⁵⁸

Nelze jednoznačně a s určitostí říct, jaký vlastně, že je přístup rodičů ke vzdělání jejich dětí, ač se o to výzkumníci nejednou snažili. Důvodem je skutečnost, že metodologické možnosti jsou značně omezené. Při výzkumu je snahou vyčlenit z propletence rodinného života některé jevy, které lze měřit a identifikovat, je však potřeba mít na paměti, že při

⁵⁸ KATRŇÁK, T. *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Slon, 2004, s. 85-129.

normálním životě nejsou tyto jevy odděleny. „Vytvořit komplexní model vlivu rodiny na vzdělávací výsledky dítěte je tedy nelehký a se současnými metodologickými prostředky jen obtížně splnitelný úkol.“⁵⁹

⁵⁹ RABUŠICOVÁ, M., ŠEĐOVÁ, K., TRNKOVÁ, K., ČIHÁČEK, V. *Škola a (versus) rodina*. Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 30.

4 KARIÉRNÍ PORADENSTVÍ A VOLBA POVOLÁNÍ

4.1 Pojem kariérového poradenství

Profesní (kariévní poradenství) je obor aplikované psychologie. Jedná se o odbornou pomoc v oblasti zaměstnání, práce a povolání, která se vykonává během života člověka. Pomoc poskytovanou při výběru povolání lze dělit na tři oblasti a to na výchovu k volbě povolání, na kariévní orientaci a na poradenství. Výchova k volbě povolání probíhá u žáků v rámci všeobecného vzdělávání a výchovy, jedná se o dlouhý usměrňovací proces kariévního vývoje celých ročníků v populaci. Naopak kariévní (profesní) orientace má povahu krátkodobé nebo popřípadě pouze jednorázové pomoci dospívajících jedinců při výběru další vzdělávací cesty nebo povolání.⁶⁰

Pojem kariévního poradenství vymezuje Evropská komise a organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) následující definici. Kariévní poradenství „*představuje soubor služeb a aktivit vykonávaných s úmyslem sloužit jednotlivcům každého věku a v každé životní situaci při volbě povolání, odborné přípravě a povolání a při řízení jejich kariéry.*“⁶¹

Kariérou se rozumí „*Individuální profesní dráha v povolání nebo společnosti. Pojem kariéra je někdy označen vzestup spojený s vyšším statutem, prestiží, moci, příjmy nebo je v běžné řeči používán ve stejném významu jako kariérismus.*“⁶² V dnešní době se však kariérou chápe „*dráha životem, a to hlavně profesionálním, na níž člověk získává nové zkušenosti a realizuje svůj osobní potenciál.*“⁶³

V současnosti bývá kariévní poradenství založeno převážně na strukturálním přístupu. Při tomto přístupu se v kariévním poradenství spoléhá zpravidla na dva nejvýznamnější informační zdroje a to na údaje o světě práce a o klientovi, které bývají obvykle získané psychodiagnostikou (testy zájmů, schopností apod.). Cílem tohoto poradenství je bezproblémová adaptace na zaměstnání a nejvhodnější výběr povolání. Poradenství vedené podle

⁶⁰ VENDEL, Š. *Kariévní poradenství*. Grada, 2008, s. 50.

⁶¹ *Ibid.*, s. 51.

⁶² JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Portál, 2007, s. 120.

⁶³ BĚLOHLÁVEK, F. Osobní kariéra. In VENDEL, Š. *Kariévní poradenství*. Grada, 2008, s. 50.

strukturálního modelu směřuje v případě zachování předepsaného postupu k optimální volbě povolání. Za proces nese odpovědnost jedinec sám nikoliv poradce. Prvním krokem kariérního poradenství je poznání klienta, což je základní podmínka pro poradenskou činnost při volbě povolání (výběru školy). Realizuje se buď neformálně interakcí poradce (popř. učitele, rodiče) a žáka nebo formálně pomocí dotazníku a testů. Testy představují možnost získat informace o schopnostech a výkonnosti, dotazník je nástroj pro získání informací o názorech, hodnotách, zájmech, osobních vlastnostech a preferencích. Druhým krokem je získání informací o světě práce, což znamená pomoc poradce klientovi nalézt nezbytné informace. Jedná se o tři typy informací. Informace o profesi, pracovních podmínkách a dostupnosti, dále pak o logické seřazení několik tisíc zaměstnání a v neposlední řadě o požadavky na povolání, o které se žák uchází. Třetí krok představuje spojení informací o světě práce a o sobě, což je podstatný cíl kariérového poradenství.⁶⁴

4.2 Subjekty poskytující kariérové poradenství

V české republice poskytuje kariérové poradenství více subjektů, které pracují zejména v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (školský poradenský systém) a Ministerstva práce a sociálních věcí. Rozdíl mezi oběma resorty jsou především v rozsahu zaměření a konkrétnosti, jinak používají v podstatě totožné metody a techniky práce. V resortu školství poskytují služby pedagogicko – psychologické poradny, speciálně pedagogická centra a pracovníci působící na jednotlivých školách.⁶⁵ V působnosti úřadu práce funguje rozsáhlá informační, technická i personální základna poskytující pomoc v oblasti kariérového poradenství. Taktéž zde probíhá sběr a zpracovávání informací z okruhu trhu práce, ale i z okruhu nabídky vzdělání. Úroveň poradenských služeb v sektoru úřadu práce je srovnatelná i s jinými zeměmi Evropské unie.⁶⁶

⁶⁴ VENDEL, Š. *Kariérní poradenství*. Grada, 2008, s. 51-54.

⁶⁵ HLADŮ, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 19.

⁶⁶ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele*. ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 1, A 1.2.

Dále se pak na problematice kariérového poradenství podílí Ministerstvo zdravotnictví, které pomocí expertů stanovuje zdravotní požadavky na jednotlivá povolání. Pedagogicko - poradenskou, expertní, výzkumnou a koordinační institucí je Národní ústav odborného vzdělávání, který řeší problematiku praktické odborné přípravy a odborného vzdělávání. Řešením otázek všeobecného vzdělávání se zabývá Výzkumný ústav pedagogický. Na problematiku rozvoje vysokého školství a fungování systému distančního vzdělávání se zaměřuje Centrum pro studium vysokého školství. Střediskem statistického informačního systému v oblasti školství a vzdělávání je Ústav pro informace ve vzdělávání. Institut pedagogicko – psychologického poradenství, který spadá do resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy má za úkol tvorbu metodické základny systému pedagogicko psychologického poradenství. V resortu Ministerstva práce a sociálních věcí funguje Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, který řeší problémy na trhu práce. Při Ministerstvu průmyslu a obchodu je zřízená Agentura pro rozvoj podnikání, jejím stěžejním úkolem je podpora rozvoje malého a středního podnikání, poskytuje poradenství pro zájemce o soukromé podnikání.⁶⁷

Pedagogicko - psychologické poradny poskytují pomoc individuální i skupinovou při řešení problému vývoje osobnosti jedince. Rovněž poskytují odbornou pomoc pro pedagogy a dále metodickou, informační, vzdělávací a školící činnost. V rámci své působnosti mají pedagogicko – psychologické poradny i pomoc rodičům a žákům při volbě povolání, tedy při volbě studijního a profesního uplatnění. Pedagogicko psychologické poradny jsou významným partnerem pro výchovné poradce na základních školách.⁶⁸

⁶⁷ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele*. ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 3-9, A 2.1.

⁶⁸ HLAĐO, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 23-24.

Pedagogicko – psychologické poradny ve vztahu k volbě povolání u žáků základních škol poskytují:⁶⁹

- vyšetření žáků zaměřené na individuální profesní diagnostiku
- vyšetření u problémových žáků
- poskytování nezbytných informací o žácích se specifickými poruchami učení
- pro výchovné poradce organizují semináře

V návaznosti na pedagogicko – psychologické poradny pracují speciálně pedagogická centra, která poskytují poradenství pro zdravotně znevýhodněné žáky, kteří jsou integrováni do běžných škol a dále pro žáky zdravotně postižené. Poradenské služby jsou poskytovány komplexně, formou návštěv pracovníků speciálně pedagogického centra ve školách, v rodinách, případně v zařízeních, která se o žáky starají, jedná se o ambulantní poradenské služby.⁷⁰

Informační a poradenská střediska při úřadech práce jsou dalšími subjekty v soustavě poradenských služeb poskytující pomoc a podporu ve vztahu k trhu práce, kdy zároveň působí preventivně proti nezaměstnanosti v regionu, jejich činnost vyplývá ze zákona o zaměstnanosti. Informační a poradenská střediska poskytují služby při výběru přípravy na povolání a volbě vzdělání. Vzhledem k jejich meziřesortní spolupráci mají k dispozici údaje o jednotlivých studijních či učebních oborech, typech škol či učilišť, ale rovněž i informace o požadavcích na zdravotní stav, o náročnosti studia, o počtu žáků, kteří mohou být přijati, ale především vědí o vývoji a situaci na trhu práce. Informační a poradenská střediska na úřadech práce mají v oblasti kariérového poradenství jako svůj cíl poskytování odborných poradenských a informačních služeb nepostradatelných k volbě povolání a to s ohledem k uplatnění na trhu práce dle předpokládaného vývoje. Poradenské služby jsou poskytovány buď formou skupinové práce, což znamená přednášky, diskuse, promítání, besedy atd. ne-

⁶⁹ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele*. ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 6, A 1.2.

⁷⁰ HLADŮ, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 24.

bo formou individuální práce, čímž jsou na mysli rady, diagnostika, konzultace apod. Poradenské služby jsou poskytovány s ohledem na specifikum daného regionu dle individuálních potřeb klienta nebo daného problému. Nezanedbatelný je i fakt, že všechny služby poskytují informační a poradenská střediska klientům bezplatně.⁷¹

Informační a poradenská střediska při úřadech práce poskytují pro žáky základních škol:⁷²

- služby individuální profesní diagnostiky
- informují o následném možném uplatnění žáka na pracovním trhu
- poskytují informační příručky o nabídce vzdělávání na středních školách a předpokladech studia
- pořádají vzdělávací akce pro výchovné poradce

Poskytované informační materiály v informačních a poradenských střediscích při úřadech práce:⁷³

- detailní materiály o oborech a školách v regionu
- souhrnné seznamy možností studia na učilištích, středních odborných učilištích, středních školách nejen v daném regionu, ale v celé České republice, taktéž přehled nástavbového studia, vyššího odborného a vysokoškolského studia a možnostech večerního či dálkového studia

⁷¹ HLAĐO, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 24-25.

⁷² MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele ZŠ*. Josef Raabe, 2004, s. 7, A 1.2.

⁷³ HLAĐO, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 25.

- profily jednotlivých povolání s informacemi o používaných pracovních prostředcích, o obsahu pracovních činností, pracovním prostředí a objektech práce a požadavcích na uchazeče (např. zdravotní nároky, vyžadované vzdělání)
- prognózy o perspektivách uplatnění se na trhu práce po ukončení vzdělávání, u nejvíce frekventovaných povolání videoklipy
- možnost testování zájmové orientace na počítačích, což usnadňuje volbu povolání dle zájmů
- návody, jak si počínat na přijímacím řízení na nové pracovní místo formou videoklipu
- zásadní informace o personálních agenturách
- informace o způsobech, technikách a možnostech hledání pracovního místa
- informace o způsobech hledání pracovního místa prostřednictvím internetu nebo inzerátů v hromadných sdělovacích prostředcích
- zásadní informace o možnostech brigád a pracovních pobytů v zahraničí
- informace o situaci na trhu práce, podmínkách zaevidování uchazečů o zaměstnání, právech a povinnostech nezaměstnaného a o úřadech práce

Detailnější informace o poskytovaných službách, včetně seznamu Informačních poradenských středisek při úřadech práce lze nalézt na internetových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí.

Ačkoliv poradci z úřadu práce vykonávají bezesporu užitečnou a nezanedbatelnou činnost, je však nezbytné si uvědomit skutečnost, že informační poradenské středisko nemůže žáka k volbě povolání vychovávat, může jen radit, v nejlepším případě dovést k zamyšlení.⁷⁴

4.3 Školský poradenský systém

Na žáky, studenty a rodiče je zaměřen školský poradenský systém, který poskytuje služby při volbě nebo změně dalšího vzdělávání, eventuálně při profesní orientaci a přípravě pro

⁷⁴ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele ZŠ*. Josef Raabe, 2004, s. 8, A 1.2.

vstup na trh práce. Školský poradenský systém tvoří výchovný poradce, školní metodik prevence, školní speciální pedagog a školní psycholog. Na školním poradenském systému se rovněž podílejí i třídní učitelé, učitelé ostatních vyučovacích předmětů, zejména výchovného charakteru a v neposlední řadě vedení školy. Školy mají rozdílnou podobu kariéerního poradenství, ne všechny školy mají zřízenou funkci školního speciálního pedagoga nebo školního psychologa.⁷⁵

Škola je jedním z článků soustavy institucí, které pomáhají dospívajícím jedincům při volbě povolání. Vedle základní školy tuto službu poskytují střední školy, které se navíc věnují oblasti vstupu absolventů na pracovní trh. Kariérové poradenství ve školství by mělo být pojímáno jako část souhrnného systému služeb podpory pro zdárné zvládnutí vstupu na trh vzdělávání a práce. Při podpoře volby povolání sehraává škola zásadní úlohu, proto se v poslední době posiluje počet učitelů, kteří se touto problematikou na základní škole zabírají. Jde o to, aby se volbě povolání nevěnoval pouze výchovný poradce. Vzdělávací oblast „Výchova k volbě povolání“ má své pevné postavení zejména na druhém stupni základní školy. Zařazení Výchovy k volbě povolání na základních školách dává dospívajícím dětem základy i do dalšího osobního a profesního života. Cílem školského poradenského systému je tvorba funkčních propojení na jiná poradenská místa tak, aby bylo možné výhodně rozdělit činnost jednotlivých částí poradenského systému a přitom využít informační základny. V žádném případě není záměrem nahradit státem financované poradenství školským poradenským systémem.⁷⁶

Základní škola při volbě povolání plní tyto funkce:⁷⁷

- vybavit žáky kompetencemi nezbytnými pro rozhodování o profesní a vzdělávací orientaci, plnění je v působnosti učitelů Výchovy k volbě povolání

⁷⁵ HLAĎO, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné

z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 19.

⁷⁶ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele* ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 3-4, A 1.2.

⁷⁷ *Ibid.*, s. 3, A 1.2.

- vytvořit základní poradenské služby „primární síto“, na které může navázat pedagogicko – psychologická poradna, odborné poradenství při úřadech práce, případně jiné poradenské instituce, plnění je v působnosti výchovných poradců

Cílem celého podpůrného poradenského systému je umožnění:⁷⁸

- sebepoznání, tedy zjištění vlastních možností, předpokladů, hranic
- rozhodování o vzdělávací a profesní orientaci, znalost vzdělávací a profesní nabídky
- prosazování, tedy „umění prodat“ svoje kvality, sebe prezentace,

Podpora žáků základních škol by měla probíhat na úrovni vzdělávací, jenž vede k získávání kompetencí, úrovni informační, která seznamuje se širokou škálou možností a úrovni poradenskou, která napomáhá při řešení konkrétních problémů. Cílem informačního působení je poskytnout pomoc při rozhodování. Interakce mezi žákem a poradcem může mít různou podobu od poskytnutí informačních letáků až po detailní analýzu osobnosti. Záměrem vzdělávání je vybavit žáka schopnostmi využít nejen poskytované poradenské služby, ale i jiné zdroje a naučit ho samostatně a zodpovědně rozhodovat.⁷⁹

Na všech základních a středních školách je zřízená funkce výchovného poradce. K úkolům výchovného poradce ve školní praxi přísluší:⁸⁰

- starost o žáky ohrožené rizikem školní neúspěšnosti, péče o jedince se speciálními vzdělávacími potřebami, péče o žáky talentované a zdravotně postižené
- starost o žáky s poruchami učení, s výchovnými problémy, se znaky sociální nepřizpůsobivosti, péče o žáky v náročných životních situacích
- péče o jedince ze znevýhodněného sociokulturního a sociálního prostředí
- poradenská služba k volbě povolání a podpora při profesní orientaci

⁷⁸ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele* ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 4, A 1.2.

⁷⁹ *Ibid.*, 5-6, A 1.2.

⁸⁰ *Ibid.*, 5, A 1.3.

- poradenská, metodická a informační činnost pro ostatní pedagogické pracovníky
- poradenská a informační činnost pro rodiče a žáky
- součinnost při tvorbě, realizaci a vyhodnocování preventivních programů školy

Aktivity výchovného poradce jsou velice nesourodé. Hlavní jeho úkoly se vztahují k poradenství ve vzdělání, výchově, při školním selhávání, v profesní orientaci, při prevenci negativních sociálních jevů. Za svou činnost se zodpovídá přímo řediteli školy.⁸¹ Výchovný poradce v rámci svého působení úzce spolupracuje se školním metodikem prevence, speciálním pedagogem, školním psychologem, třídními učiteli, ostatními pedagogy a s rodiči.⁸² Z tohoto přehledu činnosti však vyplývá, že výchovný poradce nemůže poskytovat poradenství k volbě povolání v takové míře, která by byla v souladu s nastolenými požadavky trhu práce, jelikož rozsah jeho působnosti, kterému se má soustavně věnovat je značný. Při své činnosti výchovní poradci většinou kladou důraz na výchovné a výukové problémy žáků, proto je v mnoha případech poradenství k volbě povolání zajišťováno pouze v rozsahu nezbytného minima. Na druhé straně je přitom jasné, že poradenské služby k volbě povolání by měly být poskytovány komplexně, systematicky, dlouhodobě tak, aby byli žáci schopni se zodpovědně rozhodovat o další vzdělávací a profesní cestě a byli úspěšní při vstupu na trh práce. Úroveň poskytovaných poradenských služeb k volbě povolání je na základních školách značně rozdílná, jelikož ve velké míře závisí i na podmínkách, které škola výchovným poradcům vytvoří pro jejich práci a taktéž na individuálním přístupu samotných výchovných poradců.⁸³

⁸¹ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele* ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 5, A 1.3.

⁸² HLAĐO, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 21.

⁸³ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele* ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 5-6, A 1.3.

Úloha výchovného poradce související s volbou povolání:⁸⁴

- pro žáky a rodiče poskytuje poradenskou činnost při volbě povolání
- sonduje zájem žáků o další studium na středních školách
- eviduje informace významné pro volbu dalšího studia a nabídku studia na středních školách
- je zodpovědný za včasné odeslání a správné vyplnění přihlášek do středních škol
- podává informaci o žácích, kteří nedokončí povinnou školní docházku na základní škole a mají zájem studovat učební obor, o žácích kteří mají změněnou pracovní schopnost
- vypracovává přehled o úspěšnosti žáků v přijímacím řízení
- rodičům a žákům poskytuje informace při odvolacím řízení
- spoluvytváří tematický plán učiva Volba povolání

V rámci kariérového poradenství, jelikož se jedná o mezioborovou činnost, spolupracuje výchovný poradce i s ostatními partnery. Spolupracuje zejména s třídními učiteli a ostatními pedagogy, školním psychologem, speciálním pedagogem, pracovníky pedagogicko - psychologické poradny, pracovníky informačního a poradenského střediska úřadu práce. Kromě toho spolupracuje i s dalšími partnery, kterými mohou být představitelé hospodářské komory, zástupci středních škol, zástupci zaměstnavatelů, lékaři různých odborností aj. Postavení výchovného poradce na základní škole v oblasti kariérového poradenství je klíčové. Výchovný poradce je pro žáky prvním opěrným bodem při řešení jejich problémů v procesu rozhodování o volbě povolání.⁸⁵

Školní metodik prevence, který tvoří školský poradenský systém má v první řadě za úkol řešení a sledování sociálně patologických jevů. Jedná se především o záškoláctví, vandalismus, násilí, šikanu, závislosti, kriminalitu apod. Není-li na škole zřízená funkce školní-

⁸⁴ POSPÍŠILOVÁ, B., TYŠER, J. *Výchovné poradenství*. Nakladatelství a knihkupectví Hněvín, 2003, s. 9.

⁸⁵ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele*. ZŠ. Josef Raabe, 2004, s. 6, A 1.3.

ho psychologa podílí se zpravidla na výukových a výchovných problémech a taktéž může pomáhat v oblasti kariérového poradenství.⁸⁶

Školní psycholog působí přímo na škole, kde zajišťuje poradenské služby. Mimo jiné poskytuje i kariérového poradenství a pedagogicko – psychologickou diagnostiku pro účely profesní orientace žáků. Spolupracuje s výchovným poradcem, s pedagogy vyučujícími učivo zaměřené na volbu povolání a s třídními učiteli. Školní psycholog nejen, že je vybaven nezbytnými odbornými znalostmi, ale mívá většinou na rozdíl od výchovného poradce i více času na individuální řešení s žáky.⁸⁷

Školní speciální pedagog má za úkol integraci handicapovaných dětí do společnosti a jejich výchovu a vzdělávání. Pokud pracuje jako učitel ve škole, tak provádí výuku dětí přizpůsobenými vyučovacími metodami, které odpovídají postižení vzdělávaných žáků a používá speciální metody pro kompenzaci daného postižení. Speciální pedagog však najde své uplatnění i v poradnách pro rodiče, v rehabilitačních a zdravotních centrech nebo v oblasti metodiky či výzkumu zaměřeného na výchovu a vzdělávání zdravotně postižených jedinců.⁸⁸

Školní poradenská pracoviště, pokud existují, jsou tvořena nejen výchovným poradcem, školním metodikem prevence, školním psychologem, školním speciálním pedagogem, ale i konzultačním týmem, který se skládá z vybraných učitelů školy. Tato pracoviště „by měla přiblížit poradenské a psychologické služby psychologů a speciálních pedagogů žákům a učitelům a provázat služby kariérového poradenství se vzděláváním a poskytováním informací potřebných pro volbu povolání.“⁸⁹

⁸⁶ HLADŮ, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné

z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf> s. 22.

⁸⁷ *Ibid.*, s. 22.

⁸⁸ *Ibid.*, s. 22.

⁸⁹ *Ibid.*, s. 23.

4.4 Legislativa

Záměrem této kapitoly není úplný výčet právních předpisů, které upravují problematiku v oblasti poradenství. Snahou je uvedení stěžejních právních norem upravujících poskytování kariérního poradenství na základních školách.

Odborná kvalifikace poradenských pracovníků je upravena zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů a doplněním kvalifikačních požadavků stanovených vyhláškou č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systémem pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů.

Kariérové poradenství je upraveno vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Tato vyhláška upravuje obsah poradenských služeb, určuje typy školských poradenských zařízení, stanovuje rozsah poradenských služeb zajišťovaných školou. V příloze této vyhlášky jsou vymezeny standardní činnosti pedagogicko – psychologické poradny, speciálně pedagogického centra a školy. Standardní činnosti školy jsou dále rozpracována na standardní činnosti výchovného poradce, školního metodika prevence, školního psychologa a speciálního pedagoga. Problematika kariérního poradenství je podrobně rozebrána především u standardních činností výchovného poradce.

Poradenství pro fyzické osoby zaměřené na posouzení osobních předpokladů, dovedností a schopností a na přípravu budoucího povolání a volbu povolání je poskytováno rovněž i v souladu se zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Poradenství se poskytuje Informačními a poradenskými středisky při úřadech práce. V případě žáků základních škol se převážně poskytuje ve spolupráci s jednotlivými školami.

5 ROZHODOVÁNÍ O PROFESNÍ ORIENTACI

5.1 Specifické rysy osobnosti

Základním principem rozhodování o profesní orientaci je úvaha o dvou okruzích důležitých faktorů. Prvním okruhem faktorů jsou charakteristické znaky práce, kterou si jedinec volí, nebo která bude následovat po studiu či přípravě. Druhým okruhem faktorů jsou předpoklady jedince proto, aby mohl práci s příslušnými charakteristickými znaky dobře vykonávat a zvládat. V případě člověka hovoříme o charakteristických rysech osobnosti. Při úvahách o studiu se navíc zvažují i faktory týkající se studia, což představuje např. kvalita školy, případné školné, vzdálenost od místa bydliště, šance uspět v přijímacím řízení apod. V procesu rozhodování o volbě profesní orientace je třeba hledat a vzájemně porovnávat charakteristické znaky práce a charakteristické rysy osobnosti. Obzvláště je významné zjištění kde se rozcházejí a jsou v protikladu nebo naopak kde jsou ve společné shodě.⁹⁰

Lidská práce a její charakteristické znaky již byly popsány v druhé kapitole této práce, tudíž budou nyní rozebírány jen charakteristické rysy osobnosti. Mezi základní charakteristické rysy osobnosti řadíme schopnosti, vlastnosti, tělesné a zdravotní předpoklady a zájmy.

Schopnosti se v psychologii „obecně vymezují jako souhrn předpokladů k určité činnosti (vyřešení problému, orientace v situaci a odpovídající reagování na její podmínky atd.).“ V hovorové češtině „se často používá pojmu schopnosti jak pro označení aktuální úrovně výkonů (to nač jedinec právě „má“), tak pro výkony, jichž by mohl člověk dosáhnout za určitých okolností (to co by mohl „dokázat“ v budoucnu).“⁹¹

Při volbě povolání je nezbytné si uvědomit, že pro rozhodování o profesní orientaci je podstatné nejenom to co člověk umí, zná, v čem je dobrý, ale i jeho schopnosti. Pro některé

⁹⁰ STRÁDAL, J., ÚLOVCOVÁ, H. *Úvod do světa práce*. Fragment, 1998, s. 23.

⁹¹ PAULÍK, K. *Obecná psychologie*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2002, s. 31.

jedince mohou schopnosti představovat limitující faktor, který jim zcela znemožní výkon některých typů a druhů povolání.⁹²

Mezi schopnosti, které je prospěšné při rozhodování o volbě povolání zvažovat lze například řadit zručnost, paměť, technické myšlení, pohotovost, rychlost reakce, soustředěnost, prostorová představivost, rychlý a správný úsudek, schopnost jednat s lidmi, schopnost učit se cizí jazyky, schopnost zjednat si autoritu, talent různého druhu, schopnost organizovat a plánovat, nápaditost apod.⁹³

Při volbě povolání je zapotřebí posoudit i vlastnosti člověka v souvislosti s charakteristickými znaky povolání. Jedná se především o obětavost, trpělivost, důslednost, spolehlivost, systematickosti, silnou vůli, smysl pro pořádek, čistotnost, ukázněnost. Každý jedinec má nějakou kombinaci povahových vlastností. Vlastnosti nemají tak těsnou vazbu na charakteristické znaky práce jako schopnosti, ale najdou se i taková povolání a činnosti, kde bývají vlastnosti zvlášť zásadní.⁹⁴

Tělesné a zdravotní předpoklady jsou neméně důležité než schopnosti a vlastnosti člověka. Nezbytné vlastnosti a schopnosti nemusí být pro výkon povolání postačující, jestliže má jedinec poruchu zdraví, která výkon konkrétní práce neumožní. Kromě poruchy zdraví může zmařit vykonávání určité práce například i nedostatečná tělesná zdatnost. Rovněž existují i zaměstnání, která třeba nemohou vykonávat ženy. V těchto případech se nejedná o diskriminaci, ale o ochranu zdraví před jeho poškozením. Zdravotních omezení pro výkon určitých povolání se vyskytuje celá řada, proto bývá v mnoha případech velmi vhodné svou volbu budoucího povolání konzultovat i s lékařem.⁹⁵

Zájmy jsou podstatným faktorem zaměřenosti jedince. O životní dráze jedince vypovídají jeho zájmy mnohdy daleko přesněji než psychologické rozbory. Zájmy se jedinci nezane-

⁹² HLADŮ, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 35.

⁹³ STRÁDAL, J. *Člověk a svět práce: příprava na volbu povolání*. Fortuna, 2001, s. 33.

⁹⁴ STRÁDAL, J., ÚLOVCOVÁ, H. *Úvod do světa práce*. Fragment, 1998, s. 25.

⁹⁵ STRÁDAL, J. *Člověk a svět práce: příprava na volbu povolání*. Fortuna, 2001, s. 22 a 32.

dbatelně odlišují a to z hlediska zaměřenosti, intenzity, trvalosti, hodnoty, hloubky, šířky svých zájmů. Zájmy jsou hlavně naučené, ale nelze vyloučit působení dědičných faktorů. Zjišťovat zájmy je možné více způsoby. Nejjednodušší formou je jednoduchá otázka (co jedince zajímá, čím by se chtěl zabírat) nebo metoda pozorování. Takto zjištěné zájmy se označují jako „manifestované zájmy“, zájmy zjištěné diagnostickými psychologickými metodami se označují jako „měřené zájmy“. *„Zájmy přinášejí člověku osobní uspokojení, pomáhají v učení a posilují osobní vlastnosti (vůli, pozornost, schopnost systematické a soustředěné práce a řadu dalších schopností).“*⁹⁶

Pro úspěšnou profesní orientaci je zjištění zájmů u žáků, kteří se mají rozhodnout o volbě povolání stěžejní, jelikož *„zájmy často korelují se schopnostmi a dovednostmi. Mnohdy se zajímáme o to, co nám jde dobře, v čem můžeme případně vyniknout a naopak o aktivity, které se nám nedaří nezřídka zájem ztrácíme.“*⁹⁷

5.2 Vlivy působící na volbu povolání

Již na základní škole je rozhodnutí o volbě povolání velmi závažný životní krok, který může významně ovlivnit budoucího absolventa v jeho zdaru či neúspěchu při vstupu na pracovní trh. V důsledku změn ve společnosti se současně mění i trh práce, formují se nové předpoklady pro orientaci a pohyb na trhu práce, což zvyšuje i požadavky na proces rozhodování o volbě povolání. Do procesu rozhodování závažně zasahuje měnící se poptávka na trhu práce a s tím související riziko nezaměstnanosti. Dále pak zvyšující se nároky zaměstnavatelů, které jsou spojeny s širší vzdělávací nabídkou. Rozhoduje-li se žák základní školy o volbě povolání, rozhoduje se také o jedné z více vzdělávacích cest, nikoliv jen o budoucím povolání. Volbou povolání na základní škole v žádném případě rozhodovací proces nekončí. Často nastává významný zlom při vstupu na trh práce, kde dochází ke konfrontaci mezi učiněným rozhodnutím a realitou. Žijeme v době velkých společenských změn, které

⁹⁶ HLAĐO, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné

z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>, s. 38-39.

⁹⁷ PAULÍK, K. *Obecná psychologie*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2002, s. 36.

mění i svět práce, proto lze sotva doufat, že vzdělání, které se mladým lidem dostalo v rámci prvotního profesního vzdělávání bude postačující pro celý jejich profesní život. I přes tyto argumenty je rozhodnutí o volbě povolání na základní škole nezanedbatelný životní mezník jedince. Jedná se o skutečnou přípravu pro vkročení na trh práce a formování vztahu k následnému vzdělávání. Prudký rozvoj světa práce si vynucuje, aby byli žáci na všechny změny řádně připraveni. V ideálním případě by měli být žáci vybaveni schopnostmi, vlastnostmi, dovednostmi a znalostmi potřebnými pro orientaci ve vzdělávací nabídce. Rovněž by měli být seznámeni s informacemi o možnostech uplatnění se na pracovním trhu.⁹⁸

Jako nezanedbatelný faktor při rozhodování se kromě vědomostí o možném uplatnění ve světě práce jeví i prostředí a výchova rodičů. Prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá se odráží skoro na celém jeho životě, jinak tomu není ani v případě vlivu rodičů na své potomky, jejich přístupem ke vzdělání jako takovému. Vzdělávací systém lze chápat jako trh, který poskytuje omezený počet voleb. Jedinci jsou nuceni rozhodovat se o další volbě studia v podstatě s ohledem na úvahy o nákladech a zisku, kdy se snaží maximálně profitovat ze své investice do vzdělání. Zvažují se výhody a nevýhody z možných voleb škol v rovině finanční, sociální a psychické. Rodiče i jejich děti jsou při rozhodování omezeni a ovlivněni sociálním prostředím, svými hodnotami, zdroji a měřítky úspěšnosti či ochotou vystavit se možným rizikům.⁹⁹

O kladném vlivu rodiny na vývoj jedince, který je zároveň v souladu s vlivem školy bylo již hodně napsáno a studováno mnoha způsoby. Předmětem bádání jsou charakteristiky rodin a jejich vliv na vzdělávací vstupy, procesy a výsledky. Pokud chceme charakterizovat rodiny mluvíme zejména o rodičovských hodnotách, domácí kultuře, socioekonomickém statusu rodiny a o prostupování rodiny do školy. Podle již provedených výzkumů sehraává sociální a rodinné prostředí nezanedbatelnou roli.¹⁰⁰

⁹⁸ MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele ZŠ*. Josef Raabe, 2004, s. 3, A 1.3.

⁹⁹ KELLER, J., TVRDÝ, L. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Slon, 2008, s. 51-52.

¹⁰⁰ RABUŠICOVÁ, M., ŠEĐOVÁ, K., TRNKOVÁ, K., ČIHÁČEK, V. *Škola a (versus) rodina*. Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 15.

Volba učebního oboru nebo střední školy znamená zásadní křižovatku vzdělávací dráhy. Rozhodnutí významně ovlivňuje i příležitost pokračovat později v terciárním vzdělávání, působí na budoucí kariérní dráhu, uplatnění se na trhu práce i společenský status jedince. S ohledem na tuto skutečnost je žádoucí, aby rozhodnutí o volbě následného vzdělávání bylo co možná nejvíce v souladu se zájmy a schopnostmi vzdělávání jedince. Výběr střední školy a vzdělávací dráhy je kromě zájmu a dispozic ke studiu ovlivněn i mnoha jinými faktory.¹⁰¹

¹⁰¹ TRHLÍKOVÁ, J., VOJTĚCH, J., ÚLOVCOVÁ, H. *Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce*. Národní ústav odborného vzdělávání, 2008, s. 8.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM – FORMULACE PROBLÉMU

Rozdíly v profesní orientaci žáků devátých tříd základních škol, tedy ve výběru dalšího vzdělávání po ukončení základní školy ve vztahu k vlivu rodičů a kariérního poradenství, zájmům žáků a dosaženého vzdělání rodičů.

6.1 Cíl empirického šetření

- a) Zjistit zda žáky devátých tříd základních škol ovlivňuje rozdílně při profesní orientaci (rozhodnutí o dalším vzdělávání) vliv rodiny a kariérního poradenství, tedy zda chlapci preferují určitý „typ“ vlivu a jaký je rozdíl v upřednostnění volby profesní orientace na základě zájmů a koníčků podle pohlaví a dále zjistit zda se žáci rozhodují rozdílně s ohledem na dosažený stupeň vzdělání svých rodičů.
- b) Zpracovat a vyhodnotit závěry, které byly výzkumem zjištěny.

6.2 Volba výzkumné strategie

Volba výzkumné metody je klíčový moment plánu a organizace navrhovaného výzkumu. Výzkumník je v mnoha případech v situaci, která není jednoznačná pro určení, zda mají být získaná data kvantitativní nebo kvalitativní. Zásadní otázkou je tedy určení, zda provést sběr dat kvantitativních, kvalitativních nebo obojích. Otázka se mnohdy orientuje přímo na samotná data, pak se většinou ptáme zda měřit či neměřit? Při řešení tohoto problému je třeba použít zdravý rozum a pochopit jaký význam má měření, jak přispěje k získání odpovědí na stanovené otázky.¹⁰²

Ke zkoumání navrženého výzkumného problému, ke zjištění skutečného stavu a k ověření mnou sestavených otázek jsem zvolila kvantitativní druh výzkumu.

„Kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji, zjišťuje množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů.“¹⁰³ Údaje lze matematicky vyhodnotit například sčítat, zjistit průměry, uvést v procentech popřípadě aplikovat metody matematické statistiky. U tohoto typu zkoumání

¹⁰² PUNCH, K. F. *Úspěšný návrh výzkumu*. Portál, 2008, s. 72-73.

¹⁰³ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Paido, 2000, s. 31.

se snaží osoba provádějící výzkum držet si odstup od zjišťovaných jevů, což má přispět k nestrannosti pohledu. „*Hlavním cílem výzkumníka v kvantitativním výzkumu je třídění údajů a vysvětlení příčin existence nebo změn jevů.*“¹⁰⁴

6.3 Charakteristika šetřeného souboru

Výzkumný soubor by měl být považován za součást výzkumu. Neměl by být stanoven dodatečně až ve chvíli, kdy se má provádět sběr dat.¹⁰⁵

Výzkumným vzorkem se obvykle nazývají subjekty, tedy jedinci, o kterých máme zájem zjistit výzkumem informace, jedná se o takzvaný základní soubor. „*Výzkumník určuje základní soubor tak, aby odpovídal uplatnění jeho výsledků.*“ Podstatné je uvědomit si, že výsledky výzkumu platí pro zkoumaný základní soubor nikoliv pro jiný, proto je nutné vymezit základní soubor přesně.¹⁰⁶

Jako účastníci výzkumu byli vybráni žáci všech základních škol města Bohumín, na kterých ve školním roce 2009/2010 probíhá výuka devátých tříd. Jedná se o pět základních škol. Jmenovitě Základní škola Seifertova (65 žáků), Základní škola Skřečoň (31 žáků), Základní škola Pudlov (9 žáků), Základní škola ČSA (28 žáků) a Základní škola Benešova (31 žáků).¹⁰⁷

Celkem ve městě Bohumín ve školním roce 2009/2010 navštěvuje devátou třídu základní školy 164 žáků, což je základní výzkumný soubor. Vzhledem k tomuto počtu nebyl prováděn výběr výzkumného vzorku, výzkum byl proveden na celém základním souboru.

Během výzkumu, kdy byly výzkumníkem osobně navštíveny jednotlivé základní školy bylo zjištěno, že názvy jednotlivých škol, které jsou uvedeny na internetových stránkách Města

¹⁰⁴ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Paido, 2000, s. 31-32.

¹⁰⁵ PUNCH, K. F. *Úspěšný návrh výzkumu*. Portál, 2008, s. 78.

¹⁰⁶ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2000, s. 59.

¹⁰⁷ Město Bohumín. Školství [online]. [cit. 2010-01-30] Dostupné z WWW: <<http://www.mesto-bohumin.cz/cz/o-meste/skolstvi/>>.

Bohumín¹⁰⁸, které je zřizovatelem základních škol, nejsou oficiálními názvy jednotlivých škol, ale jedná se o zkrácené, orientační pojmenování jednotlivých škol dle místního slangu. Počty žáků v jednotlivých školách souhlasí s uveřejněním na internetových stránkách Města Bohumín.

Oficiální názvy jednotlivých škol:

- Základní škola a Mateřská škola Bohumín tř. Dr. E. Beneše 456 okres Karviná (pro účely výzkumu dále jen „Základní škola Benešova“)
- Masarykova základní škola a Mateřská škola Bohumín Seifertova 601 okres Karviná (pro účely výzkumu dále jen „Základní škola Masarykova“)
- Základní škola a Mateřská škola Bohumín Čs. Armády 1026 okres Karviná (pro účely výzkumu dále jen „Základní škola ČSA“)
- Základní škola a Mateřská škola Bohumín – Skřečoň 1. máje 217 okres Karviná (pro účely výzkumu dále jen „Základní škola Skřečoň“)
- Základní škola T. G. Masaryka Bohumín – Pudlov Trnková 280 okres Karviná (pro účely výzkumu dále jen „Základní škola Pudlov“)

Tabulka č. 1 Věkové zastoupení respondentů

ROK NAROZENÍ	CHLAPCI	DĚVČATA
1993	5	4
1994	40	21
1995	28	37

¹⁰⁸ Město Bohumín. Školství [online]. [cit. 2010-01-30] Dostupné z WWW: <<http://www.mesto-bohumin.cz/cz/o-meste/skolstvi/>>.

Tabulka č. 2 Počet žáků 9. tříd v jednotlivých školách

	POČET ŽÁKŮ
ZŠ BENEŠOVA	31
ZŠ ČSA	28
ZŠ MASARYKOVA	65
ZŠ PUDLOV	9
ZŠ SKŘEČOŇ	31
Σ	164

6.4 Formulace hypotéz

H1: Předpokládám, že si chlapci raději volí svou profesní orientaci na základě vlivu kariéerního poradenství na rozdíl od děvčat.

H2: Předpokládám, že děvčata preferují volbu profesní orientace podle svých zájmů a koníčků na rozdíl od chlapců.

H3: Předpokládám, že děti, jejichž rodiče dosáhli základního vzdělání nebo vyučení si budou častěji vybírat nematuritní učební obory nebo střední školy než děti jejichž rodiče mají maturitní, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání.

6.5 Popis použité metody

Pro výzkum byla použita metoda dotazníku, která bývá nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů, jelikož poskytuje možnost získávání údajů od velkého počtu respondentů v krátkém čase. Jednalo se o písemné kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Jedinec vyplňující dotazník je respondent, jednotlivé prvky dotazníku jsou otázky, které bývají někdy nazývány položkami, zadání dotazníku je administrací. Dotazník bývá nejčastěji sestaven do tří částí¹⁰⁹

Pro účely tohoto výzkumu byl sestaven vlastní dotazník, jehož plné znění se nachází v Příloze PI této diplomové práce. „Dotazník má mít promyšlenou strukturu. Dotazník se

¹⁰⁹ GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Paido, 2000, s. 99.

obyčejně skládá ze tří částí.“¹¹⁰ První část (vstupní hlavička) měla objasnit cíl dotazníku, motivovat respondenty (žáky devátých tříd základních škol) a podat pokyny (odpovídající věku respondentů) jak vyplňovat dotazník. Druhá část obsahuje vlastní otázky. Třetí část měla za úkol poděkovat respondentům za jejich spolupráci a čas, který věnovali vyplňování.

Dotazník obsahuje celkem 11 otázek. Jedná se o otázky uzavřené a polouzavřené. „Uzavřená otázka je taková, která nabízí hotové alternativní odpovědi. Úlohou respondenta je zaznačit vhodnou odpověď.“¹¹¹ „Polouzavřené otázky nabízejí nejprve alternativní odpověď a potom ještě žádají vysvětlení anebo objasnění v podobě otevřené otázky.“¹¹² Otázky číslo 1, 2, 3, 5 a 7 slouží k prověření hypotéz, které se výzkumem buď to potvrdí nebo vyvrátí. Ostatní otázky jsou doplňující, které pomohou k interpretaci průzkumu a poslouží k inspiraci.

Před realizací vlastního výzkumu byl proveden předvýzkum na osmi respondentech, jednalo se o žáky deváté třídy Základní školy Skřečoš. Byla zjišťována srozumitelnost dotazníku. Výzkumník prošel s respondenty jednotlivé otázky a dle získaných připomínek byl dotazník upraven do konečné podoby.

Vlastní výzkum byl realizován na všech pěti základních školách ve městě Bohumín a to po dohodě s ředitelkami jednotlivých škol. Výzkum proběhl v několika dnech:

Základní škola Pudlov	dne 18.2.2010 v 9.50 hodin
Základní škola Masarykova	dne 23.2.2010 v 8.00 hod., 8.30 hod., 9.00 hodin
Základní škola Benešova	dne 26.2.2010 v 8.00 hodin
Základní škola Skřečoš	dne 26.2.2010 v 9.00 hodin
Základní škola ČSA	dne 8.3.2010 v 8.00 hodin

Výzkumník byl v době administrace vždy přítomen ve všech zkoumaných třídách. Zadávání dotazníků proběhlo ve vyučovacích hodinách předmětů „rodinná výchova“ nebo „občan-

¹¹⁰ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Paido, 2000, s. 99.

¹¹¹ *Ibid.*, s. 102.

¹¹² *Ibid.*, s. 104.

ská nauka“. Respondenti byli ještě před vyplňováním dotazníků ujištěni, že dotazník nebude mít žádný vliv na jejich hodnocení či prospěch ve škole. Bylo jim vysvětleno, jaký je účel dotazníkového šetření, a že se jedná o anonymní vyplnění, proto byli s ohledem na tuto skutečnost vybidnutí, aby odpovídali pravdivě a neměli obavy. Dále byli žáci vyzváni, aby se v případě nějakých nejasností či dotazů obraceli přímo na administrátora. V době výzkumu nebyli ve školách přítomni žáci v plném počtu, tak jak jsou v příslušných devátých třídách evidováni. Nicméně všichni žáci, kteří byli v době výzkumu ve škole přítomní dotazníky vyplnili a odevzdali. Jednalo se celkem o 135 odevzdaných dotazníků ze všech základních škol. I přes přítomnost zadavatele nebyly všechny dotazníky úplně vyplněné z důvodu neznalosti odpovědi na příslušnou otázku. Ve většině neúplně vyplněných dotaznicích neznali žáci devátých tříd stupeň nejvyššího dosaženého vzdělání svých rodičů.

Tabulka č. 3 Počet respondentů ve výzkumu

	POČET ŽÁKŮ	RESPONDENTŮ	CHLAPCI	DĚVČATA
ZŠ BENEŠOVA	31	22	12	10
ZŠ ČSA	28	28	16	12
ZŠ MASARYKOVA	65	51	30	21
ZŠ PUDLOV	9	6	4	2
ZŠ SKŘEČOŇ	31	28	11	17
Σ	164	135	73	62

6.6 Metoda verifikace hypotéz

K ověření výše uvedených a předem stanovených hypotéz byla použita kontingenční tabulka (chí-kvadrát).

„U této kategorie testů významnosti se ověřuje, zda četnosti, které byly získány v pedagogické realitě, se významně odlišují od teoretických četností, které odpovídají dané nulové hypotéze.“¹¹³ „Test dobré shody chí-kvadrát (ale i jiné testy významnosti) začíná formulováním tzv. nulové hypotézy.“¹¹⁴ „Nulová hypotéza (H_0) je předpoklad (domněnka),

¹¹³ CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 81.

¹¹⁴ *Ibid.*, s. 82.

že mezi sledovanými jevy není vztah (souvislost, rozdíl). Alternativní hypotéza je předpoklad (domněnka), že mezi sledovanými jevy je vztah (souvislost, rozdíl).¹¹⁵

Pozorované četnosti („P“) byly porovnávány s očekávanými četnostmi („O“) dle vzorce:¹¹⁶

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O}$$

Pro výpočet zjistíme očekávané četnosti („O“) na základě vzorce:

$$O = \frac{\sum r \cdot \sum s}{n}$$

$\sum r$ - součet řádků tabulky

$\sum s$ - součet sloupců tabulky

n - součet součtů sloupců a řádků

„Vypočítaná hodnota χ^2 je ukazatelem velikosti rozdílu mezi skutečností a vyslovenou nulovou hypotézou. Pro posouzení vypočítané hodnoty χ^2 je třeba dále určit počet stupňů volnosti vypočítaného testového kritéria. Pro tabulku o r řádcích a s sloupcích se určí počet stupňů volnosti podle vztahu.“¹¹⁷

$$f = (r-1) \cdot (s-1)$$

„Pro vypočtený počet stupňů volnosti a pro zvolenou hladinu významnosti 0,05 nalezneme ve statistických tabulkách kritickou hodnotu testovaného kritéria.“¹¹⁸

Hladina 0,05 (5%) představuje, že výsledek, který je průkazný na této hladině, by se na základě náhody mohl vyskytnout nanejvýš 5-krát ve 100 pokusech.

¹¹⁵ CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. Univerzita Paláceho v Olomouci, 2006, s.83.

¹¹⁶ *Ibid.*, s. 83.

¹¹⁷ *Ibid.*, s. 93.

¹¹⁸ *Ibid.*, s. 94.

6.7 Interpretace výsledků

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda žáci devátých tříd základních škol ve městě Bohumín rozdělení do jednotlivých skupin (viz Tabulka č.4) se odlišují při preferenci určitého „typu“ vlivu. Základní rozlišovací kritéria byla tato:

- a) žáci devátých tříd základních škol podle pohlaví (vliv kariérního poradenství)
- b) žáci devátých tříd základních škol podle pohlaví (vliv zájmů, koníčků)
- c) úroveň dosaženého stupně vzdělání rodičů (nižší vzdělání: neúplné základní, základní, vyučení nebo střední škola bez maturity a dále vyšší vzdělání: znamená, že alespoň jeden z rodičů dosáhl vzdělání středoškolského s maturitou, vyšší odborné nebo vysokoškolské)

Dle těchto kritérií se zkoumal výzkumný vzorek viz Tabulka č. 3, označení skupin římskými číslicemi viz Tabulka č. 4 je používáno v následujícím textu.

Tabulka č. 4 **Rozdělení výzkumného vzorku do skupin**

Č.SKUPINY	NÁZEV SKUPINY		POČET
I	ZŠ BENEŠOVA	CHLAPCI	12
II	ZŠ BENEŠOVA	DĚVČATA	10
III	ZŠ ČSA	CHLAPCI	16
IV	ZŠ ČSA	DĚVČATA	12
V	ZŠ MASARYKOVA	CHLAPCI	30
VI	ZŠ MASARYKOVA	DĚVČATA	21
VII	ZŠ PUDLOV	CHLAPCI	4
VIII	ZŠ PUDLOV	DĚVČATA	2
IX	ZŠ SKŘEČOŇ	CHLAPCI	11
X	ZŠ SKŘEČOŇ	DĚVČATA	17

Na základě vyhodnocení všech dotazníků byly testovány jednotlivé hypotézy.

6.7.1 Verifikace hypotézy č. 1

V rámci dotazníku byly formulovány dvě otázky pomoci kterých bude ověřována hypotéza č. 1.

Testovaná otázka „informace získané pro rozhodnutí o volbě povolání“ (viz dotazník otázka č. 2). Data byla utříděná pomocí tzv. čárkovací metody do tabulek četností viz Tabulka č. 5 a Tabulka č. 6.

Tabulka č. 5 Informace získané pro rozhodnutí o volbě povolání - chlapci

		CHLAPCI					Σ
		I	III	V	VII	IX	
INFORMACE OD KOHO	RODIČE	8	13	17	2	10	50
	KAMARÁD	1	5	8	1	5	20
	KARIÉRNÍ PORADENSTVÍ	1	9	11	3	6	30
	PREZENTACE	3	8	15	0	9	35
	JINÝ	0	0	1	0	1	2
	INTERNET	0	2	3	0	0	5
	JÁ	1	0	3	0	0	4

Tabulka č. 6 Informace získané pro rozhodnutí o volbě povolání - děvčata

		DĚVČATA					Σ
		II	IV	VI	VIII	X	
INFORMACE OD KOHO	RODIČE	6	9	14	2	9	40
	KAMARÁD	8	3	6	0	12	29
	KARIÉRNÍ PORADENSTVÍ	3	8	11	2	5	29
	PREZENTACE	0	3	6	0	10	19
	JINÝ	0	2	0	0	0	2
	INTERNET	1	2	2	0	1	6
	JÁ	2	0	2	0	0	4

Pro tento vztahový problém byla stanovena k hypotéze č. 1 následující nulová hypotéza.

H₀: Mezi chlapci a děvčaty ve volbě profesní orientace na základě vlivu kariérního poradenství nejsou rozdíly.

H₁: Předpokládám, že si chlapci raději volí svou profesní orientaci na základě vlivu kariérního poradenství na rozdíl od děvčat.

Tabulka č. 7 Kontingenční tabulka k 1 výzkumnému problému hypotézy H1

	VLIV KARIÉRNÍHO PORADENSTVÍ	VLIV RODINY	Σ
CHLAPCI	30 (31,68)	50 (48,32)	80
DĚVČATA	29 (27,32)	40 (41,68)	69
Σ	59	90	149

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O} = 0,089 + 0,103 + 0,058 + 0,677 = 0,927$$

Počet stupňů volnosti:

$$f = (r-1) \cdot (s-1)$$

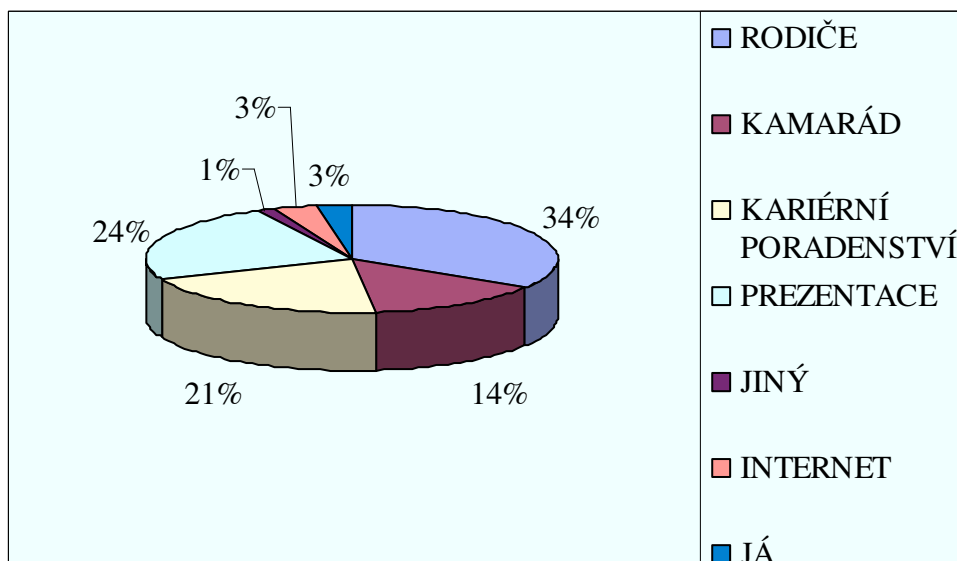
$$f = (2-1) \cdot (2-1) = 1$$

Pro stupeň volnosti 1 a zvolenou hladinu významnosti 0,05 nalezneme ve statistických tabulkách kritickou hodnotu testovaného kritéria $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

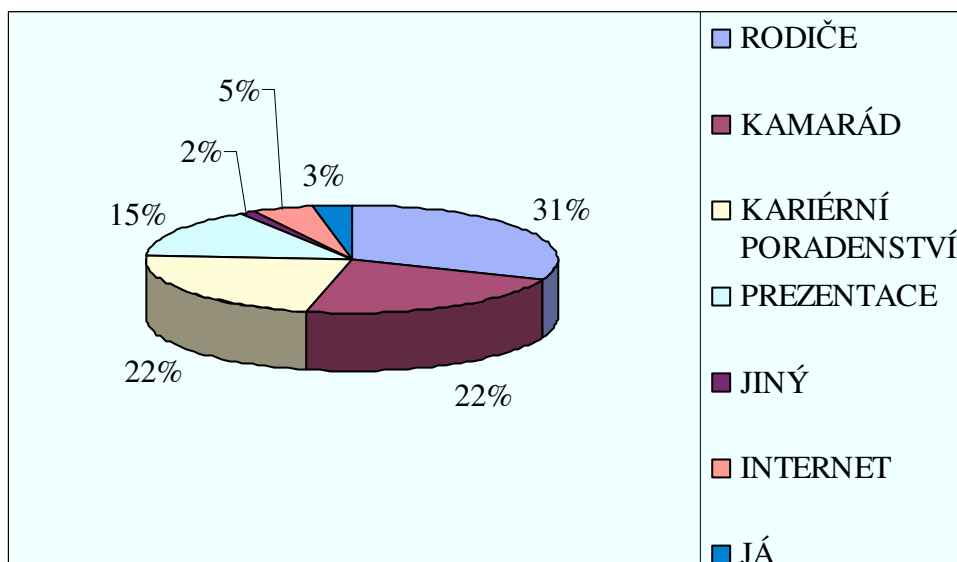
Srovnáme-li vypočítanou hodnotu ($\chi^2 = 0,927$) s hodnotou kritickou ($\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$) zjistíme, že vypočítaná hodnota je menší a proto nelze odmítnout nulovou hypotézu. Mezi odpověďmi na otázku č. 2 (viz dotazník) nebyla prokázána statisticky významná souvislost. To znamená, že mezi chlapci a děvčaty ve volbě profesní orientace na základě vlivu kariérního poradenství nebyly prokázány rozdíly.

Tabulky četnosti č. 5 a č. 6 jsou graficky vyjádřeny na Obrázcích č. 1 - 3 pomocí výsečových diagramů.

Obrázek č. 1 Informace získané pro rozhodnutí o volbě povolání - chlapci

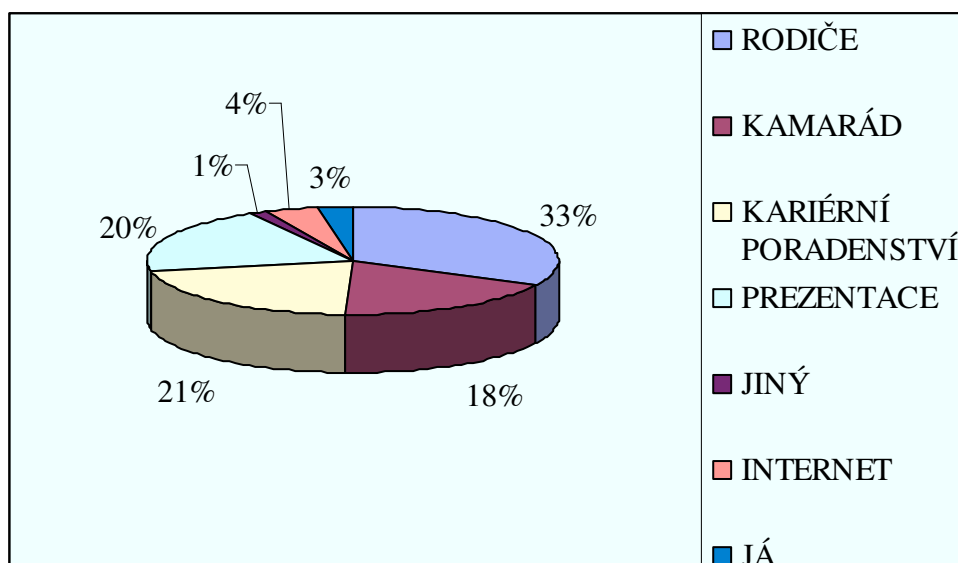

Obrázek č. 2 Informace získané pro rozhodnutí o volbě povolání - děvčata

Z Obrázků č. 1 a č. 2 vyplývá, že žáci devátých tříd čerpali informace potřebné pro rozhodnutí o své volbě povolání z různých zdrojů. Nejčastěji byly tyto informace u zkoumaného výzkumného souboru získávány prostřednictvím rodičů a to jak u chlapců (34%) tak i u děvčat (31%). Co se týká získávání informací prostřednictvím kariérového poradenství, u chlapců byl tento zdroj využit jako třetí v pořadí (21%) a u děvčat druhý v pořadí (22%) společně s informacemi od kamarádů.

Obrázek č. 3 Informace získané pro rozhodnutí o volbě povolání - souhrn

Obrázek č. 3 vyjadřuje souhrnně získávání potřebných informací pro volbu povolání bez rozdílu pohlaví zkoumaného souboru. Nejčastěji byly získávány informace od rodičů (33%), druhým zdrojem v pořadí bylo kariérní poradenství (21%), v těsném závěsu pak prezentace škol a zaměstnavatelů (20%). Mezi významné zdroje informací se zařadily rovněž i informace získané od kamarádů, které se ve zkoumaném souboru objevily v 18 % podílu.

Testovaná otázka „definitivní rozhodnutí o volbě povolání ovlivnil“ (viz dotazník otázka č. 3). Data byla utříděná pomocí tzv. čárkovací metody do tabulek četností viz Tabulka č. 8 a Tabulka č. 9.

Tabulka č. 8 Definitivní rozhodnutí o volbě povolání ovlivnil - chlapci

		CHLAPCI					Σ
		I	III	V	VII	IX	
KDO DEFINITIVNĚ OVLIVNIL	RODIČE	8	13	17	3	6	47
	KAMARÁD	2	3	3	1	2	11
	KARIÉRNÍ PORADENSTVÍ	0	5	2	0	0	7
	PREZENTACE	2	3	5	0	2	12
	JINÝ	0	0	0	0	0	0
	JÁ	1	4	13	0	5	23

Tabulka č. 9 Definitivní rozhodnutí o volbě povolání ovlivnil - děvčata

		DĚVČATA					Σ
		II	IV	VI	VIII	X	
KDO DEFINITIVNĚ OVLIVNIL	RODIČE	5	8	16	2	7	38
	KAMARÁD	2	1	4	0	3	10
	KARIÉRNÍ PORADENSTVÍ	1	0	0	0	1	2
	PREZENTACE	0	0	3	0	7	10
	JINÝ	2	1	0	0	0	3
	JÁ	2	8	7	0	6	23

Pro tento vztahový problém byla stanovena k hypotéze č. 1 následující nulová hypotéza.

H₀: Mezi chlapci a děvčaty ve volbě profesní orientace na základě vlivu kariérního poradenství nejsou rozdíly.

H₁: Předpokládám, že si chlapci raději volí svou profesní orientaci na základě vlivu kariérního poradenství na rozdíl od děvčat.

Tabulka č. 10 Kontingenční tabulka k 2 výzkumnému problému hypotézy H1

	VLIV KARIÉRNÍHO PORADENSTVÍ	VLIV RODINY	Σ
CHLAPCI	7 (5,17)	47 (48,83)	54
DĚVČATA	2 (3,83)	38 (36,17)	40
Σ	9	85	94

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O} = 0,648 + 0,874 + 0,069 + 0,093 = 1,684$$

Počet stupňů volnosti:

$$f = (r-1) \cdot (s-1)$$

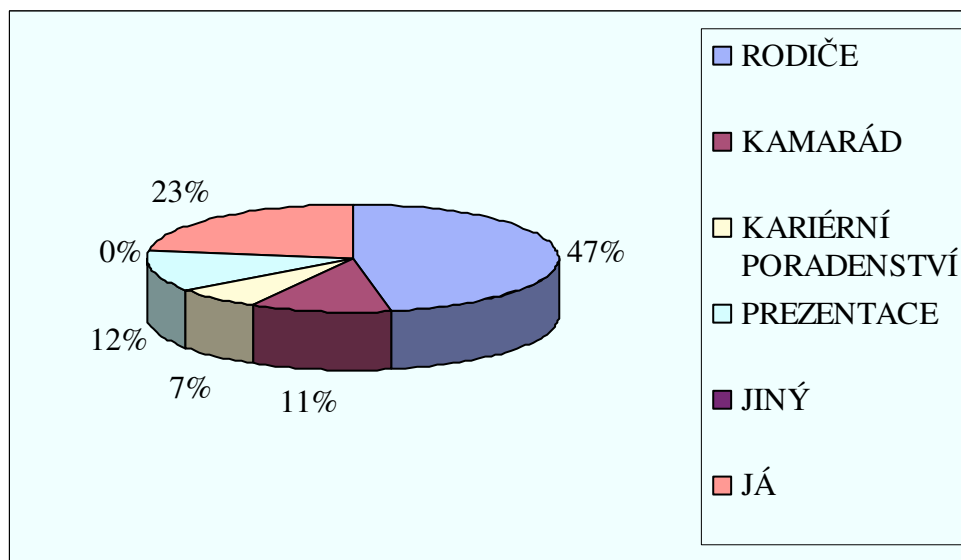
$$f = (2-1) \cdot (2-1) = 1$$

Pro stupeň volnosti 1 a zvolenou hladinu významnosti 0,05 nalezneme ve statistických tabulkách kritickou hodnotu testovaného kritéria $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

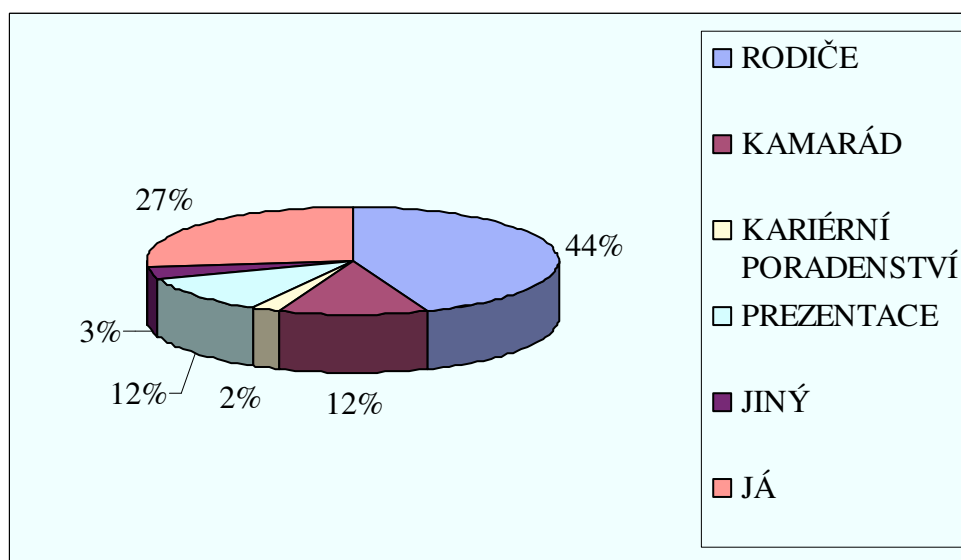
Srovnáme-li vypočítanou hodnotu ($X^2 = 1,684$) s hodnotou kritickou ($X^2_{0,05}(1) = 3,841$) zjistíme, že vypočítaná hodnota je menší a proto nelze odmítnout nulovou hypotézu. Mezi odpověďmi na otázku č. 3 (viz dotazník) nebyla prokázána statisticky významná souvislost. To znamená, že mezi chlapci a děvčaty ve volbě profesní orientace na základě vlivu kariérního poradenství nebyly prokázány rozdíly.

Tabulky četnosti č. 8 a č. 9 jsou graficky vyjádřeny na Obrázcích č. 4 - 6 pomocí výsečových diagramů.

Obrázek č. 4 Definitivní rozhodnutí o volbě povolání ovlivnil - chlapci

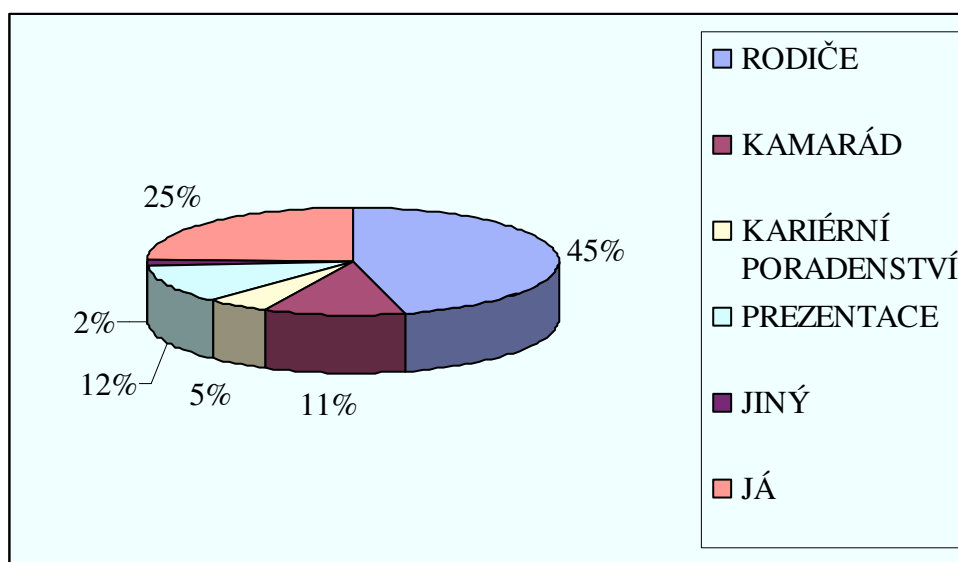
Obrázek č. 5 Definitivní rozhodnutí o volbě povolání ovlivnil - děvčata

Z Obrázků č. 4 a č. 5 vyplývá, že žáci devátých tříd byli při definitivní volbě povolání ovlivněni několika skupinami. U zkoumaného vzorku byli žáci definitivně ovlivněni pře-

devším svými rodiči což se u chlapců projevilo ve 47% a u děvčat ve 44%. Druhou nejčastější odpovědí u chlapců i děvčat bylo, že se definitivně rozhodli dle svého uvážení. Co se týká definitivního rozhodnutí o volbě povolání vlivem kariérového poradenství jsou zjištěné tyto výsledky u chlapců v 7% a u děvčat pouze ve 2%.

Obrázek č. 6 Definitivní rozhodnutí o volbě povolání ovlivnil - souhrn

Obrázek č. 6 vyjadřuje souhrnně informaci o tom, kdo ovlivnil definitivně rozhodnutí o volbě povolání bez rozdílu pohlaví zkoumaného souboru. Nejčastěji se žáci rozhodli pod vlivem svých rodičů (45%), dále dle vlastního úsudku (25%), následuje rozhodnutí vlivem prezentace školy či zaměstnavatele a až v pátém pořadí se objevuje vliv kariérového poradenství (5%).

6.7.2 Verifikace hypotézy č. 2

V rámci dotazníku byla formulována otázka č. 5 pomoci, které bude ověřována hypotéza č. 2.

Testovaná otázka „vliv na volbu povolání“ (viz dotazník otázka č. 5). Data byla utříděná pomocí tzv. čárkovací metody do tabulek četností viz Tabulka č. 11 a Tabulka č. 12.

Tabulka č. 11 Vliv na volbu povolání - chlapci

		CHLAPCI					Σ
		I	III	V	VII	IX	
CO OVLIVNILO VOLBU	ZÁJMY, KONÍČKY	11	12	24	3	11	61
	UPLATNĚNÍ NA TRHU PRÁCE	1	8	17	1	3	30
	JINÝ DŮVOD	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 12 Vliv na volbu povolání - děvčata

		DĚVČATA					Σ
		II	IV	VI	VIII	X	
CO OVLIVNILO VOLBU	ZÁJMY, KONÍČKY	6	10	15	2	14	47
	UPLATNĚNÍ NA TRHU PRÁCE	4	7	16	0	5	32
	JINÝ DŮVOD	0	0	0	0	0	0

Pro tento vztahový problém byla stanovena k hypotéze č. 2 následující nulová hypotéza.

H₀: Mezi chlapci a děvčaty ve volbě profesní orientace na základě vlivu jejich zájmů a koníčků nejsou rozdíly.

H₂: Předpokládám, že děvčata preferují volbu profesní orientace podle svých zájmů a koníčků na rozdíl od chlapců.

Tabulka č. 13 Kontingenční tabulka k hypotéze H₂

	ZÁJMY A KONÍČKY	UPLATNĚNÍ NA TRHU PRÁCE	Σ
CHLAPCI	61 (57,81)	30 (33,19)	91
DĚVČATA	47 (50,19)	32 (28,81)	79
Σ	108	62	170

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O} = 0,176 + 0,203 + 0,307 + 0,353 = 1,039$$

Počet stupňů volnosti:

$$f = (r-1) \cdot (s-1)$$

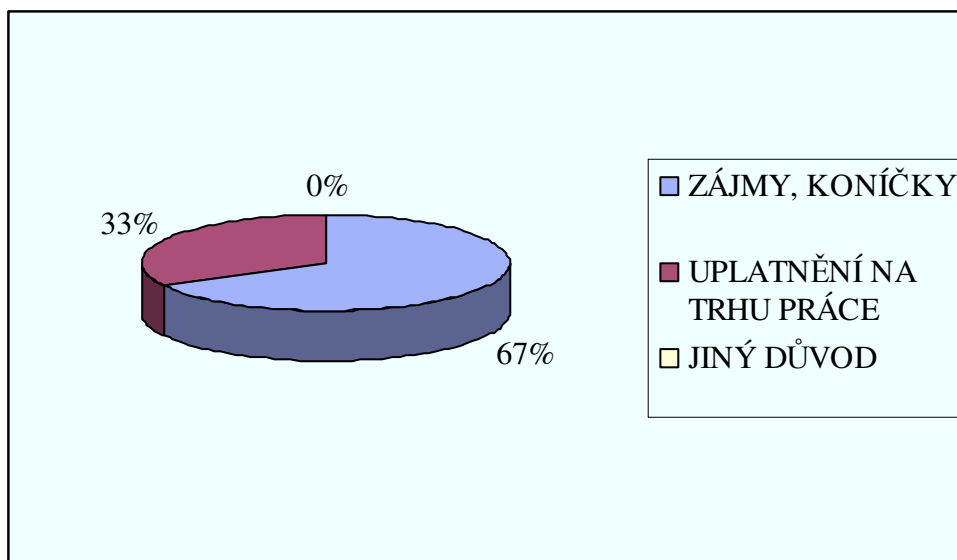
$$f = (2-1) \cdot (2-1) = 1$$

Pro stupeň volnosti 1 a zvolenou hladinu významnosti 0,05 nalezneme ve statistických tabulkách kritickou hodnotu testovaného kritéria $X^2_{0,05}(1) = 3,841$

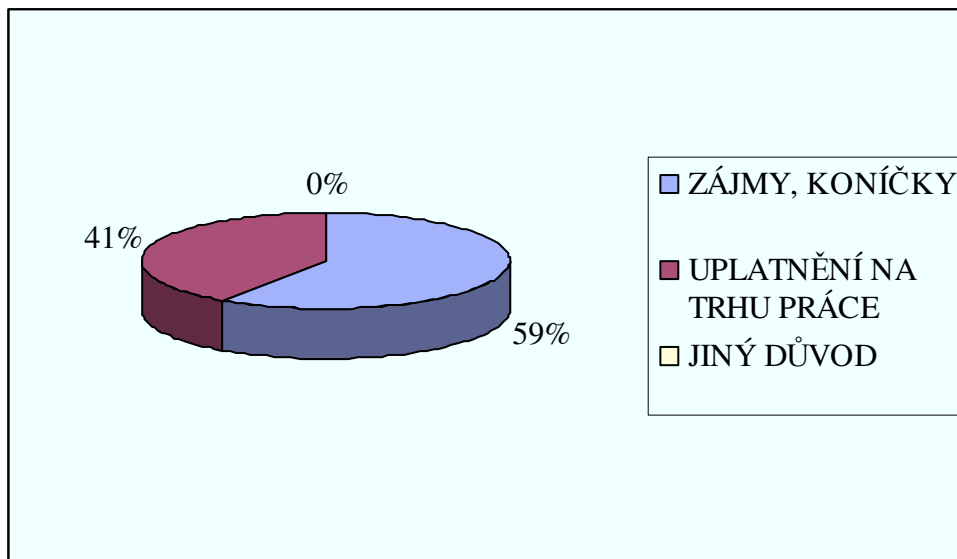
Srovnáme-li vypočítanou hodnotu ($X^2 = 1,039$) s hodnotou kritickou ($X^2_{0,05}(1) = 3,841$) zjistíme, že vypočítaná hodnota je menší a proto nelze odmítnout nulovou hypotézu. Mezi odpověďmi na otázku č. 5 (viz dotazník) nebyla prokázána statisticky významná souvislost. To znamená, že mezi chlapci a děvčaty ve volbě profesní orientace na základě vlivu jejich zájmů a koníčků nebyly prokázány rozdíly.

Tabulky četnosti č. 11 a č. 12 jsou graficky vyjádřeny na Obrázcích č. 7 - 9 pomocí výsečových diagramů.

Obrázek č. 7 Vliv zájmů, koníčků a uplatnění na trhu práce na volbu povolání - chlapci

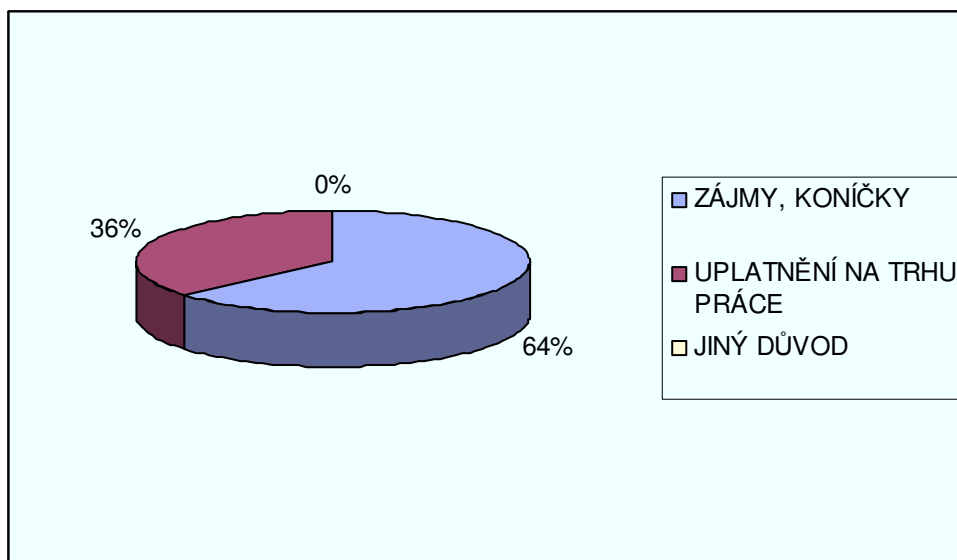

Obrázek č. 8 Vliv zájmů, koníčků a uplatnění na trhu práce na volbu povolání - děvčata

Z Obrázků č. 7 a č. 8 vyplývá, že žáci devátých tříd volili své budoucí povolání především na základě svých zájmů a koníčků. Rozdíl mezi chlapci a děvčaty při rozhodování dle svých zájmů a koníčků není v procentuálním vyjádření významně velký, nicméně u chlapců (67%) byl více preferován než u děvčat (59%).

Obrázek č. 9 Vliv zájmů, koníčků a uplatnění na trhu práce na volbu povolání - souhrn

Souhrnný Obrázek č. 9 pak prezentuje, že téměř dvě třetiny (64%) zkoumaného vzorku tj. žáků devátých tříd se rozhodovalo na základě svých zájmů a koníčků, zatímco přibližně jedna třetina (36%) preferovala při výběru budoucího povolání možnost uplatnit se na trhu práce (budoucí snadné získání pracovního místa nebo na základě očekávaných výhod z budoucího zaměstnání v podobě např. vysokého platu a společenského postavení).

6.7.3 Verifikace hypotézy č. 3

V rámci dotazníku byly formulovány dvě otázky pomoci, kterých bude ověřována hypotéza č. 3.

Testovaná otázka „výběr maturitního nebo nematuritního vzdělávání ovlivněn úrovní dosaženého stupně vzdělání rodičů“ (viz dotazník otázka č. 1 a č. 7). Data byla utříděná pomocí tzv. čárkovací metody do tabulek pro jednotlivé skupiny zkoumaného vzorku viz tabulky v Příloze P II – P XI této diplomové práce. Následně byl v těchto tabulkách zjišťován vztah mezi volbou následujícího vzdělávání žáků (maturitní, nematuritní) a úrovní dosaženého stupně vzdělání rodičů (nižší vzdělání: neúplné základní, základní, vyučení nebo střední škola bez maturity a dále vyšší vzdělání: znamená, že alespoň jeden z rodičů dosáhl vzdělání středoškolského s maturitou, vyšší odborné nebo vysokoškolské). Výsledky byly přeneseny do jednotlivých tabulek četností pro každou skupinu zkoumaného vzorku viz Tabulka č. 14 - 23.

Tabulka č. 14 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina I.

I.	RODIČE	VOLBA	
		NEMATURITNÍ	MATURITNÍ
	NIŽŠÍ VZDĚLÁNÍ	2	2
	VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	2	5

Tabulka č. 15 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina II.

II.	RODIČE	VOLBA	
		NEMATURITNÍ	MATURITNÍ
	NIŽŠÍ VZDĚLÁNÍ	1	2
	VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	0	5

Tabulka č. 16 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina III.

III.	RODIČE	VOLBA	
		NEMATURITNÍ	MATURITNÍ
	NIŽŠÍ VZDĚLÁNÍ	1	3
	VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	3	8

Tabulka č. 17 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina IV.

IV.	RODIČE	VOLBA	
		NEMATURITNÍ	MATURITNÍ
	NIŽŠÍ VZDĚLÁNÍ	3	2
	VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	0	6

Tabulka č. 18 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina V.

V.	RODIČE	VOLBA	
		NEMATURITNÍ	MATURITNÍ
	NIŽŠÍ VZDĚLÁNÍ	3	2
	VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	4	16

Tabulka č. 19 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina VI.

VI.	RODIČE	VOLBA	
		NEMATURITNÍ	MATURITNÍ
	NIŽŠÍ VZDĚLÁNÍ	2	2
	VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	0	15

Tabulka č. 20 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina VII.

VII.	RODIČE	VOLBA	
		NEMATURITNÍ	MATURITNÍ
	NIŽŠÍ VZDĚLÁNÍ	4	0
	VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	0	0

Tabulka č. 21 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina VIII.

VIII.	RODIČE	VOLBA	
		NEMATURITNÍ	MATURITNÍ
	NIŽŠÍ VZDĚLÁNÍ	1	0
	VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	0	0

Tabulka č. 22 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina IX.

IX.	RODIČE	VOLBA	
		NEMATURITNÍ	MATURITNÍ
	NIŽŠÍ VZDĚLÁNÍ	1	0
	VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	1	7

Tabulka č. 23 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina X.

X.	RODIČE	VOLBA	
		NEMATURITNÍ	MATURITNÍ
	NIŽŠÍ VZDĚLÁNÍ	1	1
	VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	1	11

Výsledky Tabulek č. 14 – 23 byly následně přeneseny do kontingenční Tabulky č. 24. Pro tento vztahový problém byla stanovena k hypotéze č. 3 následující nulová hypotéza.

H₀: Mezi dětmi jejichž rodiče dosáhli základního vzdělání nebo vyučení a dětmi jejichž rodiče mají maturitní, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání nejsou v jejich výběru dalšího vzdělávání rozdíly.

H₃: Předpokládám, že děti, jejichž rodiče dosáhli základního vzdělání nebo vyučení si budou častěji vybírat nematuritní učební obory nebo střední školy než děti jejichž rodiče mají maturitní, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání.

Tabulka č. 24 Kontingenční tabulka k hypotéze H3

Σ	RODIČE	VOLBA		Σ
		NEMATURITNÍ	MATURITNÍ	
	NIŽŠÍ VZDĚLÁNÍ	19 (8,46)	14 (24,54)	33
	VYŠŠÍ VZDĚLÁNÍ	11 (21,54)	73 (62,46)	84
	Σ	30	87	117

$$\chi^2 = \sum \frac{(P-O)^2}{O} = 13,131 + 5,157 + 4,527 + 1,779 = 24,594$$

Počet stupňů volnosti:

$$f = (r-1) \cdot (s-1)$$

$$f = (2-1) \cdot (2-1) = 1$$

Pro stupeň volnosti 1 a zvolenou hladinu významnosti 0,05 nalezneme ve statistických tabulkách kritickou hodnotu testovaného kritéria $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$

Srovnáme-li vypočítanou hodnotu ($\chi^2 = 24,594$) s hodnotou kritickou ($\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$) zjistíme, že vypočítaná hodnota je větší, tudíž přijímáme hypotézu H₃ a zamítáme nulovou hypotézu. To znamená, že mezi dětmi, jejichž rodiče dosáhli základního vzdělání nebo vyučení a děti jejichž rodiče mají maturitní, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání

existuje statisticky významný rozdíl. To znamená, že žáci jejich rodiče získali minimálně maturitní nebo vyšší vzdělání si častěji vybírají pro další vzdělávání střední školy s maturitou, učební obory s maturitou nebo gymnázia.

6.8 Výsledky doplňujících otázek dotazníků

V rámci prováděného výzkumu byly pokládány otázky, jež měly za úkol prověřit správnost vyřčených hypotéz, ale kromě těchto byly dále položeny další doplňující otázky, které přímo souvisejí s tématem této diplomové práce a dokreslují tak další činitele, kteří ovlivnili volbu dalšího vzdělávání u žáků devátých tříd základních škol ve městě Bohumín.

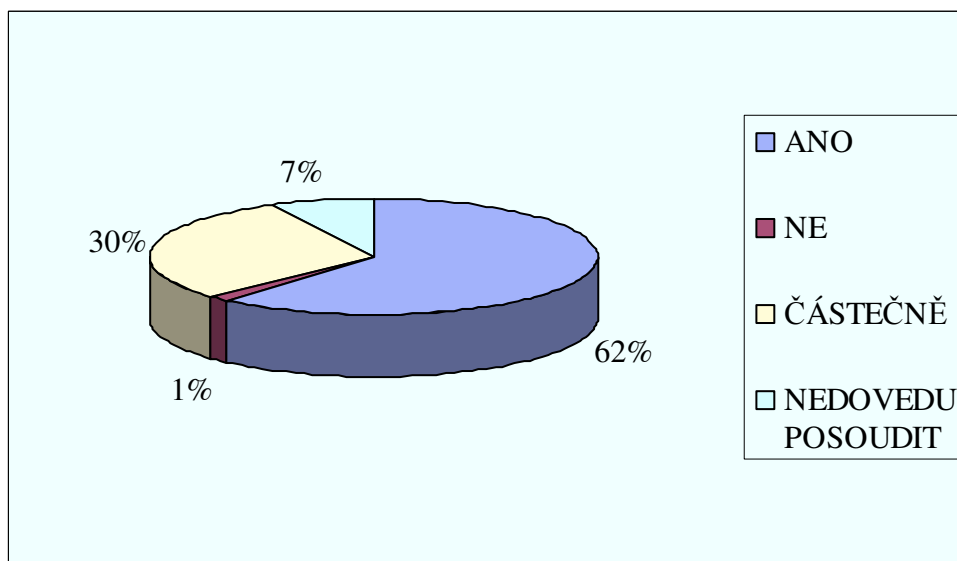
6.8.1 1. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 4)

Poznal(a) jsi předem pracovní náplň a prostředí tebou vybraného povolání?

Tabulka č. 25 Poznání povolání

		CHALPCI	DĚVČATA	Σ
POZNÁNÍ POVOLÁNÍ	ANO	49	34	83
	NE	0	2	2
	ČÁSTEČNĚ	20	20	40
	NEDOVEDU POSOUDIT	4	6	10

Obrázek č. 10 Poznání povolání

Interpretace:

U zkoumaného vzorku bylo zjištěno, že před svým rozhodnutím o dalším vzdělávání žáci minimálně částečně předem poznali náplň a prostředí vybraného povolání (92%) a pouze jedno procento respondentů odpovědělo, že předem tuto náplň a prostředí povolání nepoznalo.

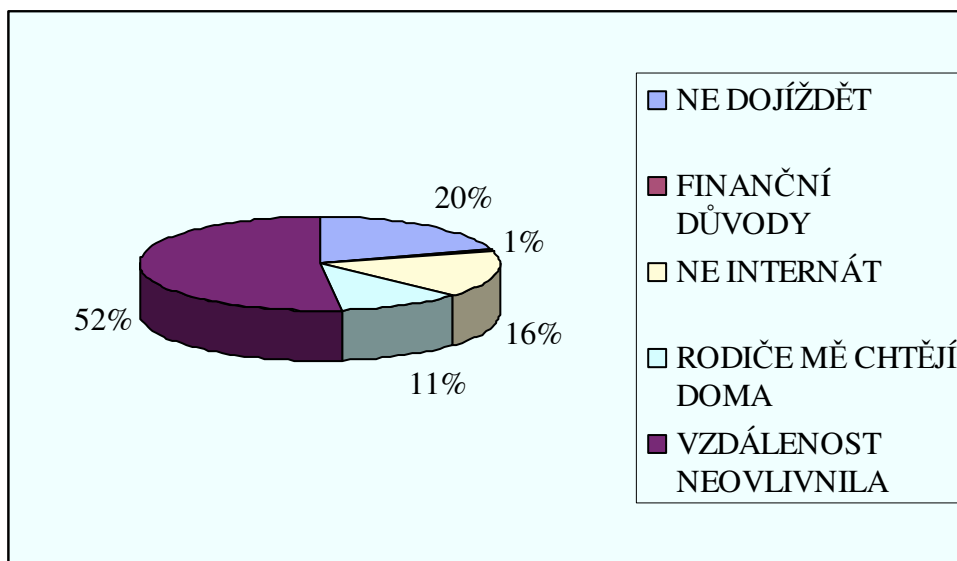
6.8.2 2. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 6)

Vybral(a) sis školu i podle vzdálenosti školy od svého bydliště z důvodu?

Tabulka č. 26 Vliv vzdálenosti školy na výběr školy

		CHLAPCI	DĚVČATA	Σ
VZDÁLENOST ŠKOLY	NE DOJÍŽDĚT	20	7	27
	FINANČNÍ DŮVODY	1	0	1
	NE INTERNÁT	9	13	22
	RODIČE MĚ CHTĚJÍ DOMA	6	9	15
	VZDÁLENOST NEOVLIVNILA	37	33	70

Obrázek č. 11 Vliv vzdálenosti školy na výběr školy

Interpretace:

Při volbě lokalizace školy 52% respondentů uvedlo, že vzdálenost školy od domova jejich volbu neovlivnila. Naproti tomu stojí, jako druhý nejsilnější motiv při výběru školy místní nabídka vzdělávání, kdy ve 20% respondenti uvedli, že nechtějí dojíždět. Poměrně velké zastoupení (16%) měla ve výzkumu odpověď, ze které je patrné, že se žáci nechtěli vzdělávat dále od svého domova, jelikož nechtěli bydlet na internátě. Tato odpověď se častěji vyskytovala u děvčat (21%) než u chlapců (15%). Dále je zde patrný vliv rodičů, kteří si přáli mít své děti ve své blízkosti (11%), ať už jsou jejich pohnutky jakékoli. Tato odpověď byla opět více zaznamenána u děvčat (15%) než u chlapců (8%).

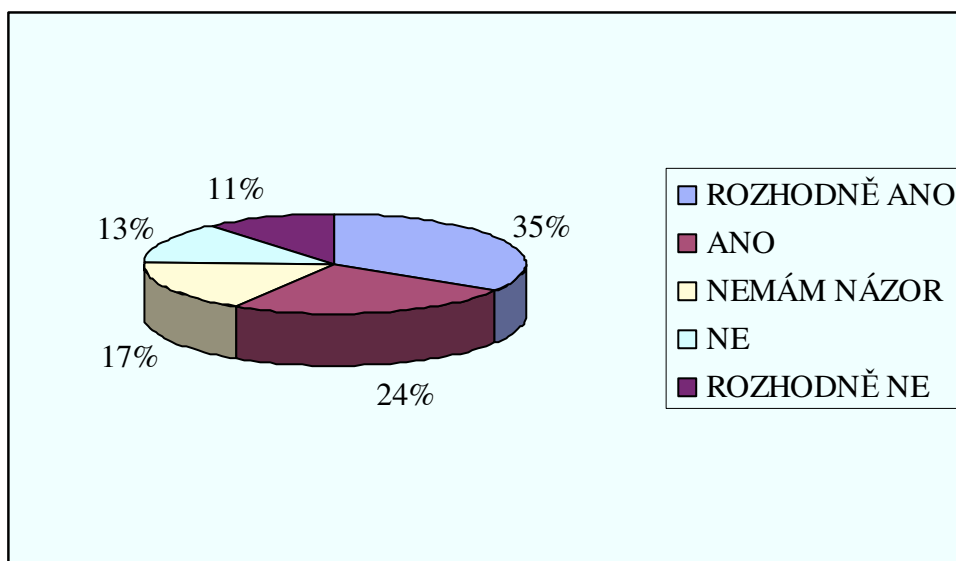
6.8.3 3. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 8)

Chtěl(a) bys získat alespoň takové vzdělání jakého dosáhli tví rodiče?

Tabulka č. 27 **Přání na dosažení úrovně vzdělání rodičů**

		CHLAPCI	DĚVČATA	Σ
VZDĚLÁNÍ RODIČŮ	ROZHODNĚ ANO	34	12	46
	ANO	11	22	33
	NEMÁM NÁZOR	15	8	23
	NE	7	11	18
	ROZHODNĚ NE	6	9	15

Obrázek č. 12 **Přání na dosažení úrovně vzdělání rodičů**

Interpretace:

Více než polovina respondentů (59%) uvedla, že chtějí dosáhnou takovou úroveň vzdělání, jakou mají jejich rodiče. U odpovědí ne nebo rozhodně ne nelze jednoznačně sdělit, že respondenti chtějí dosáhnout vyššího vzdělání, než kterého dosáhli rodiče či nižšího vzdělání. Při hlubším zkoumání vyplněných dotazníků nalezneme obě varianty motivu pro tuto odpověď. Poměrně velkou skupinu odpovědí (17%) tvoří případy, kdy si na tuto otázku

respondenti neuměli udělat názor. Odpověď zřejmě koresponduje s neznalostí úrovně vzdělání svých rodičů (v 18 případech).

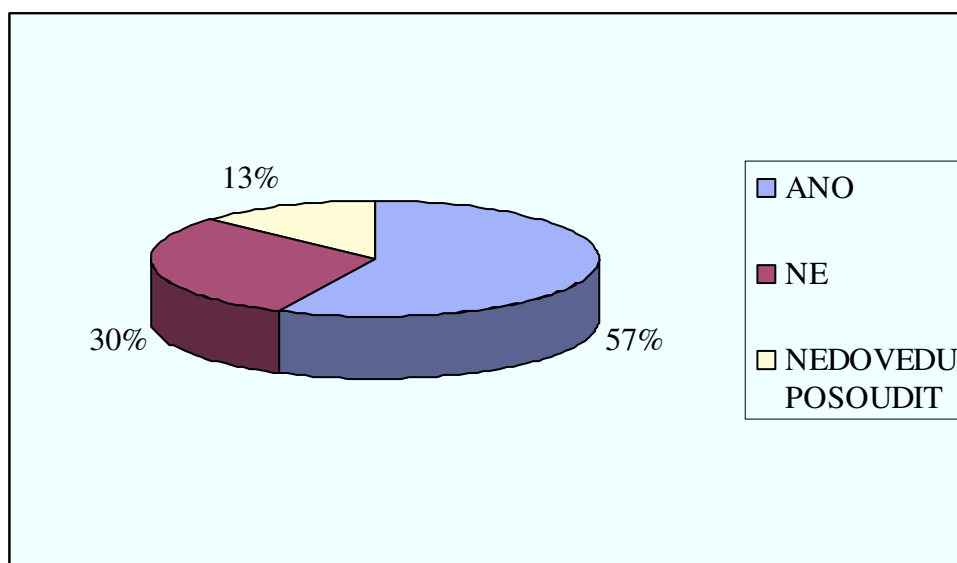
6.8.4 4. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 9)

Je přání tvých rodičů a tvá volba povolání stejná?

Tabulka č. 28 Shoda volby respondenta s přáním rodičů

		CHLAPCI	DĚVČATA	Σ
SHODA VOLBY	ANO	40	37	77
	NE	24	16	40
	NEDOVEDU POSOUDIT	9	9	18

Obrázek č. 13 Shoda volby respondenta s přáním rodičů

Interpretace:

Ze zkoumaného vzorku byl zjištěn významný vliv rodičů na volbu dalšího vzdělávání žáků devátých tříd, který se projevuje ve shodě přání rodičů a rozhodnutí žáka (57%). U jedné třetiny odpovědí pak nalezneme neshodu mezi volbou a přáním rodičů. Poměrně významnou skupinu tvoří odpovědi, kdy respondenti nedokázali tuto otázku posoudit (13%).

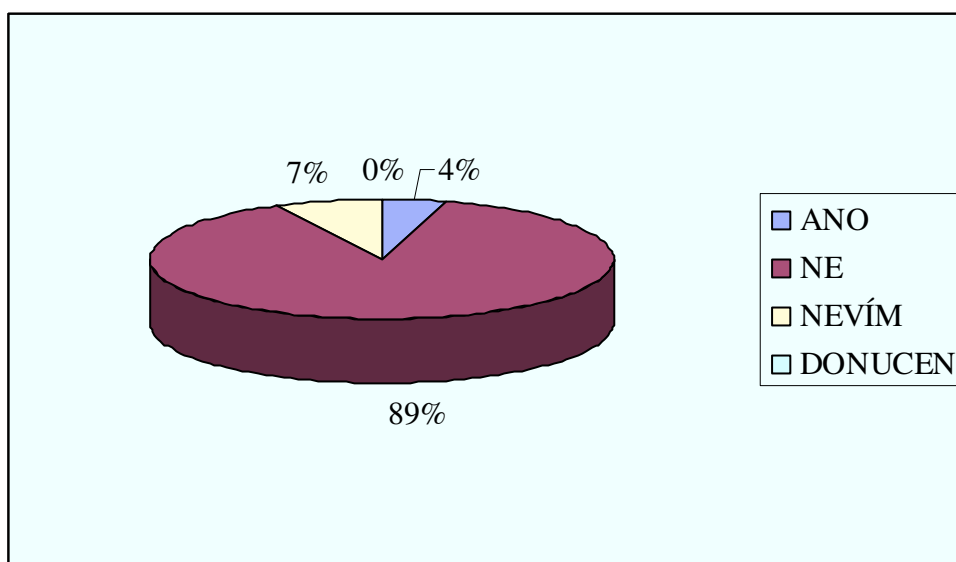
6.8.5 5. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 10)

Je tvá volba povolání vyloženě jen přáním tvých rodičů?

Tabulka č. 29 Volba povolání je jen přáním rodičů

		CHLAPCI	DĚVČATA	Σ
PŘÁNÍ RODIČŮ	ANO	4	2	6
	NE	65	54	119
	NEVÍM	4	6	10
	DONUCEN	0	0	0

Obrázek č. 14 Volba povolání je jen přáním rodičů

Interpretace:

Drtivou většinu odpovědí (89%) tvoří negativní zhodnocení, to znamená, že při rozhodování o další volbě vzdělávání byli žáci přesvědčeni, že měli volnost a nebyli nuceni si vybrat školu dle přání svých rodičů. Pokud tuto odpověď srovnáme s předchozí otázkou, kde v 57% žáci odpověděli, že jejich volba je ve shodě s přáním rodičů, lze těžko posoudit do jaké míry byla rodiči jejich volba skutečně ovlivněna. Naproti tomu bylo 4% žáků, kteří odpověděli, že jejich volba byla vyloženě jen přáním jejich rodičů.

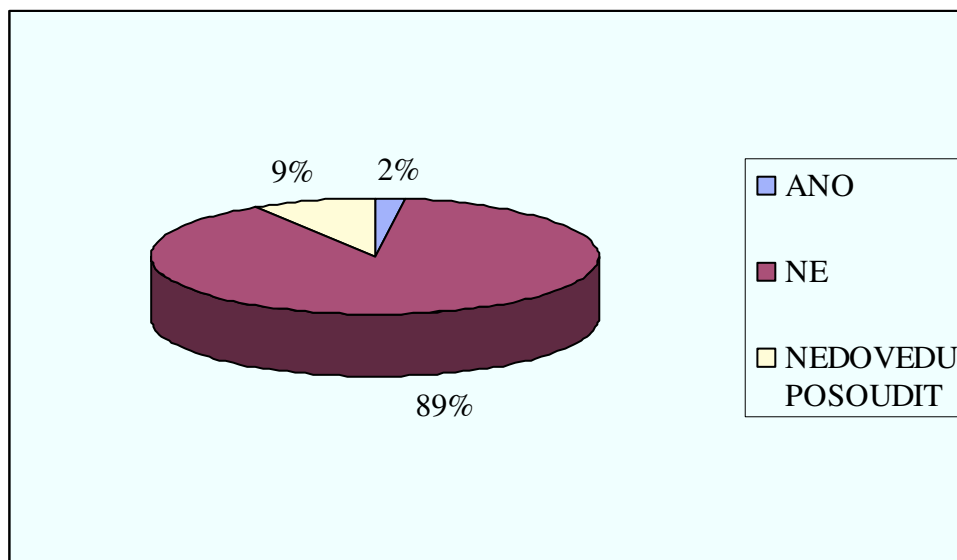
6.8.6 6. doplňující otázka (v dotazníku otázka č. 11)

Musel(a) sis vybrat školu vyloženě s ohledem na finanční situaci své rodiny?

Tabulka č. 30 Výběr školy byl ovlivněn finanční situací rodiny

		CHLAPCI	DĚVČATA	Σ
FINANČNÍ SITUACE	ANO	2	1	3
	NE	70	50	120
	NEDOVEDU POSOUDIT	1	11	12

Obrázek č. 15 Výběr školy byl ovlivněn finanční situací rodiny

Interpretace:

Respondenti stejně tak jako u předchozí otázky v drtivé většině (89%) odpověděli, že finanční situace jejich rodiny neměla vliv na rozhodování o volbě dalšího vzdělávání. Na druhé straně vypovídá v prospěch žáků, že existují naštěstí jen pouhé 2% odpovědí, že byli dotazovaní nuceni zohlednit své rozhodnutí o výběru školy vyloženě s ohledem na finanční situaci.

SHRNUTÍ VÝZKUMU

Cílem této kapitoly je shrnout výsledky získané provedeným výzkumem. Jak již bylo výše uvedeno v rámci prováděného výzkumu byly v dotazníku položeny jak otázky, které měly za úkol prověřit správnost stanovených hypotéz, tak i doplňující otázky, které souvisejí s tématem této práce a dokreslují tím další vlivy, které ovlivnily volbu u žáků devátých tříd základních škol ve městě Bohumín.

První hypotéza H1 předpokládala, že chlapci na rozdíl od děvčat volí raději svou profesní orientaci na základě vlivu kariérního poradenství. Tato hypotéza vycházela z úvahy, že se děvčata budou s rodiči více radit, a že spíše děvčata dají při rozhodování na rodiče. U chlapců bylo předpokládáno, že se budou chtít rozhodovat raději podle sebe než na základě vlivu rodiny, a že budou mít snahu se projevit jako jedinci, kteří se již dokáží rozhodovat sami bez pomoci svých rodičů. V prováděném výzkumu byla tato hypotéza ověřována na dvou otázkách. Otázka č. 2 zjišťovala od koho žáci devátých tříd ve městě Bohumín získali informace potřebné pro rozhodnutí, z čehož lze dovozovat vliv na volbu dalšího vzdělávání. Tato otázka byla doplněna pro přesnější zjištění otázkou č. 3, ve které bylo zjišťováno, kdo ovlivnil definitivní (konečné) rozhodnutí o volbě povolání. Bylo ověřováno, zda chlapci v souladu s vyřčenou hypotézou preferují vliv kariérového poradenství, tedy zda své definitivní rozhodnutí o volbě povolání učinili pod vlivem některého subjektu poskytujícího služby v kariérním poradenství. Hypotéza H1 se v provedeném výzkumu na žácích devátých tříd základních škol ve městě Bohumín nepotvrdila. To znamená, že na zkoumaných žácích nebyla prokázána statisticky významná souvislost. Mezi chlapci a děvčaty ve volbě profesní orientace na základě vlivu kariérního poradenství nebyly prokázány rozdíly. Bylo zjištěno, že jak chlapci, tak i děvčata nejen, že čerpali informace potřebné pro rozhodnutí od svých rodičů, ale ve většině případů (45%) se pod vlivem svých rodičů i rozhodovali. Tuto skutečnost dokreslují i odpovědi na otázku č. 9, ve které bylo zjištěno, že v 52% se shoduje přání rodičů a rozhodnutí žáků. Na základě vlivu kariérního poradenství se rozhodovalo z celkového počtu žáků pouhých 5%, děvčata kariérové poradenství ovlivnilo jen ve 2%. Zřejmě dosti nelichotivý je fakt, že kariérové poradenství se dostalo v provedeném výzkumu až na páté místo z celkového počtu šesti sledovaných vlivů, které působily na rozhodování žáků, vezmeme-li navíc v úvahu, že služby kariérního poradenství v oblastí volby povolání poskytuje více subjektů. Velké zastoupení získala odpověď „Já“,

kterou žáci dopsali do polouzavřené otázky č. 3 ve 25%, tedy čtvrtina žáků devátých tříd ve městě Bohumín je přesvědčena, že se definitivně rozhodla sama podle sebe.

Druhá hypotéza H2 předpokládala, že děvčata na rozdíl od chlapců preferují volbu profesní orientace podle svých zájmů a koníčků. Hypotéza H2 byla stanovena na základě úvahy, že chlapci budou rozhodovat o volbě svého povolání s ohledem na uplatnění na trhu práce, na základě výhod z budoucího zaměstnání a o to méně se budou rozhodovat na základě zájmů a koníčků. U děvčat se naopak předpokládalo, že nebudou tolik zaměřené na profesní kariéru, a proto se budou spíše rozhodovat s ohledem na své zájmy, koníčky, dovednosti a znalosti. Tato hypotéza byla ověřována v prováděném výzkumu na otázce č. 5, která zjišťovala co volbu žáků devátých tříd ve městě Bohumín ovlivnilo zejména. Hypotéza H2 se v provedeném výzkumu nepotvrdila, nebyla prokázána statisticky významná souvislost. Bylo zjištěno, že mezi chlapci a děvčaty ve volbě profesní orientace na základě vlivu zájmů a koníčků nebyly prokázány rozdíly. Téměř dvě třetiny zkoumaných žáků (64%) se rozhodlo na základě svých zájmů a koníčků a jen přibližně jedna třetina (36%) preferovala při výběru budoucího povolání možnost uplatnění se na trhu práce.

Poslední stanovena hypotéza H3 předpokládala, že si žáci jejichž rodiče získali nižší než maturitní vzdělání budou častěji pro své následné vzdělávání vybírat opět nematuritní učební obory nebo střední školy na rozdíl od žáků, jejich rodiče získali maturitní nebo vyšší vzdělání. Při ověřování této hypotézy muselo být při zpracovávání vyřazeno 18 dotazníků, jelikož tento počet žáků neznal vzdělání svých rodičů. Jedná se o dosti závažnou skutečnost pokud si uvědomíme, že výzkum proběhl záměrně v období, kdy žáci devátých tříd základních škol již měli vyplněné a odevzdané své přihlášky a i přes tuto skutečnost, poté co uskutečnili své rozhodnutí o volbě dalšího vzdělávání, tak neznali dosažené vzdělání svých rodičů. Je to velice špatná vizitka rodičů a možná i fungování rodiny jako instituce společnosti. V prováděném výzkumu byla tato hypotéza ověřována na dvou otázkách a to č. 1 a č. 7. Hypotéza H3 byla u žáků devátých tříd základních škol ve městě Bohumín výzkumem potvrzena. Bylo zjištěno, že mezi dětmi, jejichž rodiče dosáhli základního vzdělání nebo vyučení a dětmi jejichž rodiče mají maturitní, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání existuje statisticky významný rozdíl. To znamená, že děti jejichž rodiče získali minimálně maturitní nebo vyšší vzdělání si častěji vybírají pro další vzdělávání střední školy s maturitou, učební obory s maturitou nebo gymnázia. Tento výsledek koresponduje i se zjištěním hypotézy H1, že volbu povolání ovlivnili v tomto zkoumaném vzorku zejména

rodiče a tito také především poskytovali informace potřebné pro rozhodnutí o volbě povolání. Z uvedeného lze dovozovat, že rodiče, kteří mají alespoň maturitní či vyšší vzdělání při svém působení na své děti prosazovali, což se jim ve většině případů podařilo, aby děti dosáhli nejméně maturitního vzdělání, jak potvrzuje výzkumem přijatá hypotéza H3.

Při zpracování a vyhodnocování dotazníků bylo mimo jiné zjištěno, že co se týká vzdělání rodičů žáků z provedeného výzkumu, tak v 54% dosáhli jak otcové, tak i matky minimálně maturitní vzdělání, nematuritní vzdělání mělo celkem bez rozdílů pohlaví 37% rodičů. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo 12% otců a 7% matek (viz příloha P XII).

Dále byla zjištěná zajímavá skutečnost, která souvisí s věkem, ve kterém se žáci devátých tříd základních škol ve městě Bohumín ve školním roce 2009/2010 rozhodovali o volbě své profesní orientace (viz Tabulka č. 1). Bylo zjištěno, že chlapci se v 55% rozhodovali v 16 letech svého věku na rozdíl od děvčat, která se v 60% rozhodovala o rok dříve než chlapci, tedy v 15 letech svého věku. Z celkového počtu zkoumaných žáků se ve výzkumu objevilo 7% žáků, kteří se rozhodovali v 17 letech svého věku, tato skutečnost není překvapivá, jelikož v běžných třídách byli zařazeni i žáci, kteří se vzdělávají v režimu zvláštní školy a kteří mnohdy v základních školách setrvávají delší dobu.

V prospěch žáků devátých tříd základních škol ve městě Bohumín hovoří i výsledek zpracování otázky č. 10, ze které vyplynul nejen fakt, že žáci byli při svém rozhodování přesvědčeni o volnosti volby, ale i skutečnost, že ani v jednom případě nikdo neodpověděl, že by byl rodiči donucen si vybrat podle jejich přání. Příznivě dopadl i výsledek zpracované otázky č. 11, ze které bylo zjištěno, že u 2% žáků byla volba profesní orientace provedena vyloženě s ohledem na finanční situaci rodiny.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se snažila popsat současný stav problematiky profesní orientace zaměřené na žáky devátých tříd základních škol. Téma jsem vybrala záměrně, jelikož ho považuji nejen za zajímavé, ale hlavně za závažné. Důvodem zpracování této problematiky je má osobní zkušenost z profesního života. Sama sice nepracuji v oblasti poradenství ani školství, ale zabývám se již 17 rokem projednáváním přestupků. Při řešení protiprávních jednání mladistvých osob, což jsou dospívající ve věku od 15 let do 18 let, se čím dál častěji setkávám s jedinci, kteří dokončili základní školu a již se dále nejen nevzdělávají, ale ani se nehodlají v blízké budoucnosti dále vzdělávat či připravovat na budoucí povolání. Mám svou osobní zkušenost, že dospívající nevidí žádný důvod ani výhodu v tom proč být něčím vyučen nebo v něčem vzdělán. Mají svou představu, že se uplatní na trhu práce i se základním vzděláním, že je to jen otázka času, což znamená, že se zaregistrují na úřadě práce a počkají doma, až se pro ně nějaká práce najde. Jsem si samozřejmě vědoma toho, že se jedná o mé subjektivní posouzení daného problému, proto jsem využila své jedinečné příležitosti a možnosti zpracovat v rámci diplomové práce téma „Vliv rodiny a kariérového poradenství na profesní orientaci žáků základních škol ve městě Bohumín“ a rozšířit si tím svůj obzor pro lepší pochopení dané problematiky.

Již v teoretické části této práce jsem se zaměřila především na problematiku profesní orientace žáků základních škol a jejich volbu povolání. Hned na začátku jsem nejprve vymezila základní pojmy, mezi které byl zařazen i pojem „dospívající“, který považuji pro pochopení procesu rozhodování o volbě povolání za jeden ze stěžejních. Jistě je potřebné si uvědomit v jaké vývojové fázi se nachází jedinec, který je společností „nucen“ se rozhodnout o volbě povolání nebo studijního oboru. Pro vysvětlení tohoto pojmu jsem využila poznatků z vývojové a sociální psychologie. Dále jsem se zaměřila na vysvětlení významu vzdělání pro úspěšný život člověka. Na vzdělávání (education) jsem pro účely diplomové práce nahlížela prostřednictvím sociologie vzdělání a sociologie výchovy. Velmi zjednodušeně řečeno bylo vzdělání pojato jako získávání znalostí a dovedností, mimo jiné pro „hraní“ profesních rolí nebo vzdělání jako kvalifikace, která představuje odbornost pro výkon povolání. Vzdělání lze chápat jako prostředek k získání práce, uznání jiných, možnost se uživit nebo za vydělané peníze měnit svůj soukromý život podle svých představ. Vzhledem k tématu práce je podrobněji rozebrána struktura středoškolského vzdělávání, jelikož tato navazuje na ukončenou povinnou devítiletou školní docházku v základních školách,

s výjimkou žáků, kteří povinnou školní docházku plní během studia na konzervatořích či víceletých gymnáziích. V kapitole „Vzdělávací soustava ČR“ je pamatováno i na seznámení s možnostmi dalšího vzdělávání pro handicapované a zdravotně znevýhodněné žáky, kteří jsou pokud je to realizovatelné integrováni do běžných tříd. Jelikož byl v praktické části diplomové práce prováděn výzkum, ve kterém byli žáci devátých tříd dotazováni mimo jiné i na stupeň dosaženého vzdělání svých rodičů, je v teoretické části vypracován stručný přehled školské soustavy ČR od mateřských škol až po vysoké školy, se stručným popisem poslání jednotlivých stupňů vzdělávací soustavy. Rovněž bylo snahou vysvětlit spojitost vzdělání a vzdělávací politiky s významem lidské práce (včetně její charakteristiky) a s trhem práce. Pro zpracování této oblasti jsem použila literaturu určenou pro výchovné poradce a odbornou literaturu zaměřenou na sociální politiku a politiku zaměstnanosti. V druhé polovině teoretické části jsem se zabývala vlivy, které působí na proces rozhodování o profesní orientaci a na kariérové poradenství zaměřené na oblast volby povolání u žáků devátých tříd základních škol. Co se týká vlivu působících na volbu povolání, nebylo v žádném případě snahou vytvořit „jakýsi“ úplný výčet veškerého ovlivňování žáků při jejich rozhodování. Zaměřila jsem se především na rodinu jako nejdůležitější činitel socializace a na specifické rysy osobnosti. Pro popis socializace jedince v rodině jsem aplikovala zejména poznatky ze sociální pedagogiky. Rodina byla prezentována především jako instituce působící na sociální a profesní kompetence jedince a na jeho schopnosti řešit situace nejen v životě, ale i v pracovním procesu. Poměrně rozsáhlou součástí teorie je kapitola „Kariérové poradenství a volba povolání“. Tato kapitola je opět zaměřena především na poradenské služby pro volbu dalšího vzdělávání nebo profesní orientaci a přípravu pro vstup na trh práce. Kromě vymezení pojmu „kariérové poradenství“ je prezentováno, které subjekty v České republice kariérové poradenství poskytují, z čehož názorně vyplývá, že se jedná o mezioborovou problematiku, kterou se zabývá více resortů. S ohledem na téma práce je podrobněji rozebrán školský poradenský systém, včetně tohoto kdo poradenský systém tvoří, jaké má funkce a úkoly.

V praktické části jsem si vytýčila jako cíl zjistit, zda žáci devátých tříd základních škol ovlivňuje rozdílně při profesní orientaci vliv rodiny a kariérové poradenství, tedy zda chlapci preferují určitý „typ“ vlivu a jaký je rozdíl v upřednostnění volby profesní orientace na základě zájmů a koníčků podle pohlaví a dále zjistit, zda se žáci rozhodují rozdílně s ohledem na dosažený stupeň vzdělání svých rodičů. Výzkum jsem provedla na žácích

všech základních škol ve městě Bohumín, na kterých ve školním roce 2009/2010 probíhá výuka devátých tříd. Jednalo se o pět základních škol s celkovým počtem 164 žáků. Ke zkoumání navrženého výzkumného problému, ke zjištění skutečného stavu a k ověření mnou sestavených otázek jsem zvolila kvantitativní druh výzkumu, pro který jsem použila metodu dotazníku. V praktické části diplomové práce jsou formulovány tři hypotézy, které byly ověřeny za použití kontingenční tabulky (chí-kvadrát), kdy se v rámci výzkumu potvrdila jen jedna mnou navržená hypotéza H3, ostatní hypotézy musely být zamítnuty. V rámci prováděného výzkumu byly pokládány i doplňující otázky, které přímo souvisejí s tématem této práce a dokreslují tak další činitele, kteří ovlivnili volbu dalšího vzdělávání u žáků devátých tříd základních škol ve městě Bohumín. Podrobnější výsledky provedeného výzkumu již byly prezentovány v předchozí kapitole „shrnutí výzkumu“.

Na závěr nutno uvést, že i na základní škole u žáků devátých tříd je volba povolání jeden z prvních značně závažných životních kroků, které mohou významně ovlivnit začínající cestu profesním životem. Toto rozhodnutí může mít vliv i na úspěšné či neúspěšné vkročení na trh práce, protože se jedná o skutečnou přípravu na vstup do pracovního procesu a formování vztahu k následujícímu vzdělávání. Zjednodušeně řečeno, trh práce může vyměnit naše vzdělání za zaměstnání, ve kterém jedinec získává mzdu ve formě peněz. Za finanční prostředky si může koupit na ekonomickém trhu zboží i služby, čímž si vytvoří vlastní životní úroveň. Z tohoto si lze dovodit, že škola může předurčit, jaká bude moje životní úroveň, čím se budu ve svém životě zabírat a jak se budu žít.

Snahou společnosti, rodičů a především žáků samotných by měl být zájem pokud možno získat co nejvyšší stupeň dosaženého vzdělání. Vzdělání a investice do něho představuje ekonomickou úspěšnost nejen jedince, ale i společnosti.

Diplomová práce může být využita žáky základních škol a jejich rodiči k zorientování se ve školské soustavě, ve struktuře středoškolského vzdělávání a v seznámení se s možnostmi, úkoly a subjekty kariérového poradenství. Praktická část této práce může být využita jako inspirace pro výchovné a kariérové poradce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BĚLOHLÁVEK, F. Osobní kariéra. In VENDEL, Š. *Kariérní poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 224 s. ISBN 978-80-247-1731-9.
- [2] BRDEK, M. Výchova, H. Evropská vzdělávací politika – programy principy a cíle. In HALÁSKOVÁ, R. *Politika zaměstnanosti*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7368-522-5.
- [3] BURIÁNEK, J. *Sociologie pro střední školy a vyšší odborné školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1996. 127 s. ISBN 80-7168-304-3.
- [4] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- [5] GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 2001. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- [6] HALÁSKOVÁ, R. *Politika zaměstnanosti*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7368-522-5.
- [7] HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 184 s. ISBN 80-7178-635-7.
- [8] HAVLOVÁ, J. Profesní dráha ve 20. století. Úvod do sociologie povolání. In HLAĎO, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>.
- [9] HLAĎO, P. *Svět práce a volba povolání*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. [online]. [cit. 2010-02-27] Dostupné z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Uvod_do_problematiky_volby_povolani.pdf>.
- [10] CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Paláckého v Olomouci, 2006. 200 s. ISBN 80-244-1367-1.
- [11] JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 288 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

- [12] KATRŇÁK, T. *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. 1. vyd. Praha: Slon, 2004. 190 s. ISBN 80-86429-29-6.
- [13] KELLER, J., TVRDÝ, L. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. 1. vyd. Praha: Slon, 2008. 183 s. ISBN 978-80-86429-78-6.
- [14] KLAPILOVÁ, S., *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Paláceho v Olomouci, 2000. 63 s. ISBN 80-7076-669-8.
- [15] KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1998. 181 s. ISBN 80-7204-064-2.
- [16] KOLIBOVÁ, H. *Sociální politika 1*. 1. vyd. Opava: Optys, 2007. 129 s. ISBN 978-80-85819-62-5.
- [15] KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [17] KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- [18] MALACH, J. *Obecná pedagogika*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2002. 88 s. ISBN 80-7042-205-X.
- [19] MERTIN, V., BERNÝ, L., CIPROVÁ, J. a kol. *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele ZŠ*. 6. vyd. Praha: Josef Raabe, 2004. ISBN 80-86307-12-3.
- [20] MIŠÍKOVÁ, J. *Základy sociologie rodiny*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2003. 55 s. ISBN 80-7042-291-2.
- [21] PAULÍK, K. *Obecná psychologie*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2002. 66 s. ISBN 80-7042-201-7.
- [22] PAULÍK, K. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2002. 66 s. ISBN 80-7042-214-9.
- [23] POSPÍŠILOVÁ, B., TYŠER, J. *Výchovné poradenství*. 1. vyd. Most: Nakladatelství a knihkupectví Hněvín, 2003. 122 s. ISBN 80-86654-04-4.
- [24] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

- [25] PŘADKA, M. Vybrané problémy vztahu výchovy a prostředí. In PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. 45 s. ISBN 80-210-3469-6.
- [26] PŘADKA, M., KNOTOVÁ, D., FALTÝSKOVÁ, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. 45 s. ISBN 80-210-3469-6.
- [27] PUNCH, K. F. *Úspěšný návrh výzkumu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 232 s. ISBN 978-80-7367-468-7.
- [28] RABUŠICOVÁ, M., ŠEĐOVÁ, K., TRNKOVÁ, K., ČIHÁČEK, V. *Škola a (versus) rodina*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. 176 s. ISBN 80-210-3598-6.
- [29] ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Brno: Paido, 1998. 268 s. ISBN 80-85931-48-6.
- [30] ŘÍČAN, P. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.
- [31] STRÁDAL, J. *Člověk a svět práce: příprava na volbu povolání*. 1.vyd. Praha: Fortuna, 2001. 80 s. ISBN 80-7168-778-2.
- [32] STRÁDAL, J., ÚLOVCOVÁ, H. *Úvod do světa práce*. 1. vyd. Praha: Fragment, 1998. 56 s. ISBN 80-7200-289-9.
- [33] ŠTÁVA, J. Struktura školské soustavy v České republice. In MALACH, J. *Obecná pedagogika*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2002. 88 s. ISBN 80-7042-205-X.
- [34] TRHLÍKOVÁ, J., VOJTĚCH, J., ÚLOVCOVÁ, H. *Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce*. 1. vyd. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. 38 s. (Brož.).
- [35] VENDEL, Š. *Kariérní poradenství*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 224 s. ISBN 978-80-247-1731-9.
- [36] ZAPLETAL, B., MIŠÍKOVÁ, J. *Přehled vybrané sociologické problematiky*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2002. 54 s. ISBN 80-7042-207-6.

- [37] Český statistický úřad. Klasifikace zaměstnání vysvětlivky [online]. [cit. 2010-02-28] Dostupné z WWW:
<[http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_zamestnani_\(kzam_r\)_vysvetlivky/\\$File/KZAMvysv.pdf](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_zamestnani_(kzam_r)_vysvetlivky/$File/KZAMvysv.pdf)>.
- [38] Město Bohumín. Školství [online]. [cit. 2010-01-30] Dostupné z WWW:
<<http://www.mesto-bohumin.cz/cz/o-meste/skolstvi/>>.
- [39] Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. [Program] ASPI verze 12+ pro Windows, aktualizace 2/2010 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z
<<http://www.aspiwin.com>>.
- [40] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. [Program] ASPI verze 12+ pro Windows, aktualizace 2/2010 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z
<<http://www.aspiwin.com>>.
- [41] Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. [Program] ASPI verze 12+ pro Windows, aktualizace 2/2010 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z <<http://www.aspiwin.com>>.
- [42] Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. [Program] ASPI verze 12+ pro Windows, aktualizace 2/2010 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z
<<http://www.aspiwin.com>>.
- [43] Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. [Program] ASPI verze 12+ pro Windows, aktualizace 2/2010 [cit. 2010-03-10]. Dostupné z <<http://www.aspiwin.com>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DiS.	Diplomovaný specialista
EU	Evropská unie
ISCO	International Standart Classification of Occupation
KZAM	Klasifikace zaměstnání
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OU	Odborné učiliště
SOŠ	Střední odborná škola
SOU	Střední odborné učiliště
U	Učiliště

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 Informace získané pro rozhodnutí o volbě povolání – chlapci

Obrázek č. 2 Informace získané pro rozhodnutí o volbě povolání – děvčata

Obrázek č. 3 Informace získané pro rozhodnutí o volbě povolání – souhrn

Obrázek č. 4 Definitivní rozhodnutí o volbě povolání ovlivnil – chlapci

Obrázek č. 5 Definitivní rozhodnutí o volbě povolání ovlivnil – děvčata

Obrázek č. 6 Definitivní rozhodnutí o volbě povolání ovlivnil – souhrn

Obrázek č. 7 Vliv zájmů, koníčků a uplatnění na trhu práce na volbu povolání – chlapci

Obrázek č. 8 Vliv zájmů, koníčků a uplatnění na trhu práce na volbu povolání – děvčata

Obrázek č. 9 Vliv zájmů, koníčků a uplatnění na trhu práce na volbu povolání – souhrn

Obrázek č. 10 Poznání povolání

Obrázek č. 11 Vliv vzdálenosti školy na výběr školy

Obrázek č. 12 Přání na dosažení úrovně vzdělání rodičů

Obrázek č. 13 Shoda volby respondenta s přáním rodičů

Obrázek č. 14 Volba povolání je jen přáním rodičů

Obrázek č. 15 Výběr školy byl ovlivněn finanční situací rodiny

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Věkové zastoupení respondentů

Tabulka č. 2 Počet žáků 9. tříd v jednotlivých školách

Tabulka č. 3 Počet respondentů ve výzkumu

Tabulka č. 4 Rozdělení výzkumného vzorku do skupin

Tabulka č. 5 Informace získané pro rozhodnutí o volbě povolání – chlapci

Tabulka č. 6 Informace získané pro rozhodnutí o volbě povolání – děvčata

Tabulka č. 7 Kontingenční tabulka k 1 výzkumnému problému hypotézy H1

Tabulka č. 8 Definitivní rozhodnutí o volbě povolání ovlivnil – chlapci

Tabulka č. 9 Definitivní rozhodnutí o volbě povolání ovlivnil – děvčata

Tabulka č. 10 Kontingenční tabulka k 2 výzkumnému problému hypotézy H1

Tabulka č. 11 Vliv na volbu povolání – chlapci

Tabulka č. 12 Vliv na volbu povolání – děvčata

Tabulka č. 13 Kontingenční tabulka k hypotéze H2

Tabulka č. 14 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina I.

Tabulka č. 15 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina II.

Tabulka č. 16 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina III.

Tabulka č. 17 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina IV.

Tabulka č. 18 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina V.

Tabulka č. 19 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina VI.

Tabulka č. 20 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina VII.

Tabulka č. 21 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina VIII.

Tabulka č. 22 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina IX.

Tabulka č. 23 Četnost vztahů mezi výběrem vzdělání a úrovně vzdělání rodičů – skupina X.

Tabulka č. 24 Kontingenční tabulka k hypotéze H3

Tabulka č. 25 Poznání povolání

Tabulka č. 26 Vliv vzdálenosti školy na výběr školy

Tabulka č. 27 Přání na dosažení úrovně vzdělání rodičů

Tabulka č. 28 Shoda volby respondenta s přáním rodičů

Tabulka č. 29 Volba povolání je jen přáním rodičů

Tabulka č. 30 Výběr školy byl ovlivněn finanční situací rodiny

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Dotazník

P II: Tabulka výběru studia a úrovně dosaženého vzdělání rodičů

P III: Tabulka výběru studia a úrovně dosaženého vzdělání rodičů

P IV: Tabulka výběru studia a úrovně dosaženého vzdělání rodičů

P V: Tabulka výběru studia a úrovně dosaženého vzdělání rodičů

P VI: Tabulka výběru studia a úrovně dosaženého vzdělání rodičů

P VII: Tabulka výběru studia a úrovně dosaženého vzdělání rodičů

P VIII: Tabulka výběru studia a úrovně dosaženého vzdělání rodičů

P IX: Tabulka výběru studia a úrovně dosaženého vzdělání rodičů

P X: Tabulka výběru studia a úrovně dosaženého vzdělání rodičů

P XI: Tabulka výběru studia a úrovně dosaženého vzdělání rodičů

P XII: Vzdělanostní struktura rodičů

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážené žákyně a žáci,

obracím se na Vás s žádostí o pomoc. Jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, kdy v souvislosti se svým studiem provádím průzkum týkající se vaší volby povolání, proto bych vás chtěla požádat o vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je zcela anonymní a veškeré údaje budou použity pouze pro vypracování mé diplomové práce. Proto vás prosím o pravdivé a co nejobjektivnější zodpovězení níže uvedených otázek. **Volbou povolání se v dotazníku rozumí váš výběr učebního oboru, střední školy nebo volba profese, kterou byste chtěli ve svém životě vykonávat.**

Křížkem, prosím, označte odpovídající údaje, pokud není uvedeno jinak, v některých otázkách můžete označit i více odpovědí.

Název školy:

Jakého jsi pohlaví: muž

Rok narození:.....

žena

1. Pro své následující studium po ukončení základní školy sis vybral(a)?

- učební obor
- střední školu bez maturity
- učební obor s maturitou
- střední odbornou školu s maturitou
- gymnázium
- půjdu přímo do zaměstnání
- nechám se zaevidovat na úřadu práce jako nezaměstnaný
- jiné (prosím popiš).....

2. Od koho jsi získal(a) informace potřebné pro rozhodnutí o své volbě povolání ?

- rodičů
- kamaráda, kamarádky
- učitele
- výchovného poradce
- pedagogicko psychologické poradny
- informačního a poradenského střediska při úřadu práce
- z prezentace středních škol
- z prezentace zaměstnavatelů
- od někoho jiného (napíš prosím od „KOHO“).....

3. Kdo ovlivnil tvé definitivní (konečné) rozhodnutí o volbě povolání ?

- rodiče
- kamarád
- učitel
- výchovný poradce
- pedagogicko psychologická poradna
- informační a poradenské středisko při úřadu práce
- prezentace střední školy
- prezentace zaměstnavatele
- někdo jiný (napíš prosím „KDO“).....

4. Poznal(a) jsi předem pracovní náplň a prostředí tebou vybraného povolání?

- ano
- ne
- částečně
- nedovedu to posoudit

5. Volbu mého budoucího povolání ovlivnili zejména ?

- mé zájmy a koníčky
- dovednosti a znalosti
- budoucí snadné získání pracovního místa
- očekávané výhody z budoucího zaměstnání (např. vysoký plat, společenské

postavení, cesty do zahraničí)

jiný důvod (napiš prosím jaký).....

6. Vybral(a) sis školu i podle vzdálenosti školy od svého bydliště z důvodu ?

- nechci dojíždět
- nemůžu dojíždět z finančních důvodů
- nechci bydlet na internátě
- rodiče mě chtějí mít doma
- vzdálenost školy můj výběr nijak neovlivnila

7. Jaké je nejvyšší ukončené vzdělání tvých rodičů?

MATKY:

- neúplné základní
- základní
- vyučení nebo střední škola bez maturity
- vyučení s maturitou
- střední odborné s maturitou
- střední všeobecné s maturitou (gymnázium)
- vyšší odborné (pomaturitní, nástavbové studium, konzervatoř)
- vysokoškolské
- nevím
- jiné (napiš prosím jaké).....

OTCE:

- neúplné základní
- základní
- vyučení nebo střední škola bez maturity
- vyučení s maturitou
- střední odborné s maturitou
- střední všeobecné s maturitou (gymnázium)
- vyšší odborné (pomaturitní, nástavbové studium, konzervatoř)
- vysokoškolské
- nevím
- jiné (napiš prosím jaké).....

8. Chtěl(a) bys získat alespoň takové vzdělání jakého dosáhli tví rodiče?

- rozhodně ano
- ano
- nemám názor
- ne
- rozhodně ne

9. Je přání tvých rodičů a tvá volba povolání stejná ?

- ano
- ne
- nedovedu to posoudit

10. Je tvá volba povolání vyloženě jen přáním tvých rodičů?

- ano
- ne
- nevím
- v případě, že ano byl jsi rodiči donucen

11. Musel(a) sis vybrat školu vyloženě s ohledem na finanční situaci své rodiny (např rodiče jsou nezaměstnaní, máš více sourozenců atd.) ?

- ano
- ne
- nedovedu posoudit

Děkuji Vám za čas a vstřícnost při vyplňování tohoto dotazníku.

PŘÍLOHA P VI: TABULKA VÝBĚRU STUDIA A ÚROVNĚ DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ RODIČŮ

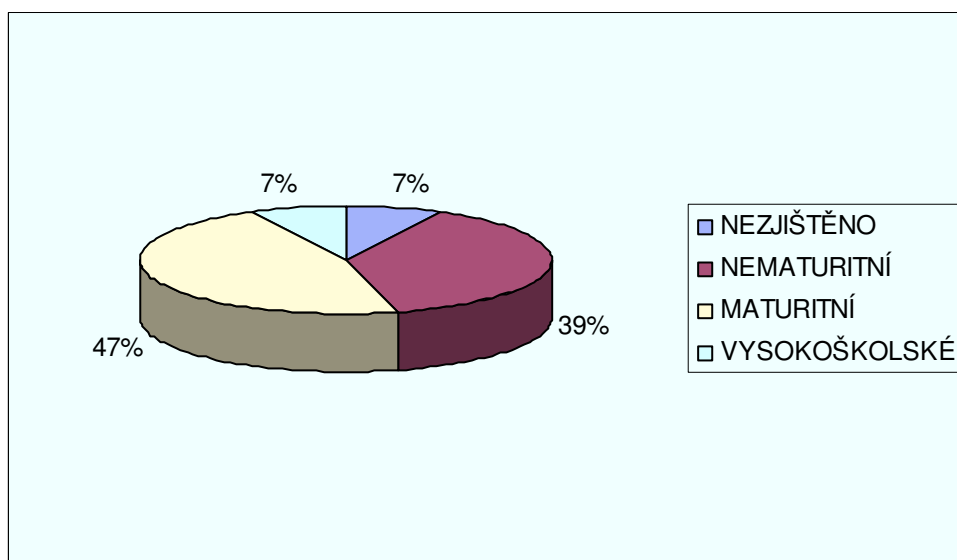
V. Č.DOT.	VOLBA					VZDĚLÁNÍ				
	BEZ MATURITY ÚČ.OBOR+SŠ	S MATURITOU ÚČ. OBOR+SŠ	ZAMĚŠT.	ÚP	JINÉ	MATKA		OTEC		ROZDÍLNÉ VZDĚLÁNÍ
						NIŽŠÍ	VYŠŠÍ	NIŽŠÍ	VYŠŠÍ	
1	X					X		X		
2		X					X		X	
3		X					X		X	
4	X					X		X		
5		X					X	NEZJIŠTĚNO		
6		X				X		X		
7		X					X	X		X
8		X					X	X		X
9		X					X		X	
10		X					X	X		X
11		X					X		X	
12		X					X		X	
13		X					X	X		X
14	X					X			X	X
15		X					X	NEZJIŠTĚNO		
16	X						X		X	
17	X							NEZJIŠTĚNO		
18		X					X		X	
19		X					X	X		X
20		X				X			X	X
21	X					NEZJIŠTĚNO		X		
22		X				X		X		
23	X					X		X		
24	X						X		X	
25		X					X		X	
26	X						X		X	
27		X					X		X	
28		X				X			X	X
29		X					X	X		X
30	X						X	NEZJIŠTĚNO		

PŘÍLOHA P XII: VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURA RODIČŮ

Tabulka vzdělanostní struktury rodičů respondentů

VZDĚLÁNÍ RODIČŮ	MATKA	OTEC	Σ
NEZJIŠTĚNO	10	14	24
NEMATURITNÍ	52	49	101
MATURITNÍ	63	56	119
VYSOKOŠKOLSKÉ	10	16	26
Σ	135	135	270

Obrázek: Vzdělanostní struktura matek respondentů

Obrázek: Vzdělanostní struktura otců respondentů

